

## **Stabilitātes stabilitāte**

Sabiedrības turbulentas virzības (demogrāfiskās pārejas laikmeta, revolūcijas, valsts/impērijas/civilizācijas sabrukuma, rases izmiršanas, kara, ekonomiskās krīzes) periodos, kad iracionālisms, deformācijas, haotiskums, degradācija plūst pāri malai visos dzīves procesos, aktuāla kļūst stabilitātes problēma. Stabilitāte tradicionāli ir dzīves procesu norma, kritērijs, nepieciešamība. Taču turbulentas virzības periodos stabilitāte izzūd un nākas konstatēt stabilitātes trūkumu. Attieksmē pret stabilitāti izveidojas jocīga situācija. Zūd cerība atjaunot un ieviest stabilitāti. Tāpēc sāk jaunā veidā izturēties pret stabilitātes kategoriju. Stabilitātei tiek izvirzīti jauni kritēriji. Rodas jauna stabilitātes izpratne. Radikāli izmainās stabilitātes definīcija vispār. Visai šai transformācijai pamatā ir tēze par stabilitāti kā pārmaiņu plūsmu. Proti, stabilitāte nav relatīvas nemainības stāvoklis, bet gan nemitīgu pārmaiņu stāvoklis. Pret stabilitāti pārtrauc izturēties kā pret stāvokļa, īpašību, raksturlielumu nemainību un noturību attiecīgajos apstākļos. Stabilitātes kritēriji vairs nav nemainīgums un pastāvīgums, bet gan nemitīgu pārmaiņu plūsma. Tādējādi tiekamies ar neizprotamu, neloģisku, antiintelektuālu kognitīvo pieeju: izziņātājdarbība tiek pakļauta iracionālisma, deformāciju, haotiskuma, degradācijas progresam. Cilvēks necinās pret negatīvām tendencēm. Cilvēks pieskaņojas negatīvām tendencēm. Tas savukārt liecina par cilvēciskuma būtiskām izmaiņām cilvēkā. Sabiedrības turbulentā virzība ir tik fundamentāla, ka spēj izmainīt cilvēka garīgo satvaru.

## **Kohortas ideoloģija**

Kohortas ideoloģija ir neoliberālisma ideoloģija. Rietumu sabiedrībā ir izveidojusies cieši saliedētu cilvēku grupa (kohorta), kuras garīgās darbības dzinējspēks ir neoliberālisma ideoloģija. Par tādas kohortas izveidošanos stāsta paaudžu socioloģija, konstatējot kopīgas vērtības un kopīgu izjūtu savai piederībai noteiktam ideoloģiskajam virzienam. Kohortā ietilpst inteliģences indivīdi, kuriem neoliberālisma ideoloģijas propaganda ir maizes darbs. Tāpat ietilpst inteliģences indivīdi, kuru apziņas saturā neoliberālisma ideoloģija ir šīs ideoloģijas zombēšanas rezultāts. Nav ticams, ka kohortā ietilpst inteliģences saprātīgi pārstāvji, kuri svēti tic neoliberālisma ideoloģijai un šī ideoloģija ir viņu pasaules uzskata organisks kodols. Tas nav ticams tādēļ, ka neoliberālisma ideoloģija nekādi neatbilst patiesi izglītota un saprātīgi domājoša cilvēka garīgajām prasībām un vajadzībām. Piemēram, neatbilst slavenajam Kjerkegora aforismam: „Dzīve virzās uz priekšu, bet, lai to saprastu, nākas virzīties atpakaļ”. Neoliberālisma ideoloģija neatzīst nepieciešamību zināt pagātnes pieredzi. Tādas zināšanas atbaidīs no neoliberālisma ideoloģijas un neveicinās neoliberālisma ideoloģijas iesakņošanos. Pagātnes pieredze, teiksim, uzskatāmi liecina, ka valsts kalpo tautai. Neoliberālisma ideoloģijā valsts kalpo transnacionālajiem monopolistiem. Neoliberālisma ideoloģijā netiek slēpts, ka valsts vispār nav vajadzīga. Labākajā gadījumā valsts var saglabāties, bet valsts nedrīkst traucēt biznesu, valsts nedrīkst iejaukties izglītībā, garīgajā kultūrā, morāli tikumiskajā sfērā, valstij nav vajadzīga ideoloģija.

## **Politikas atribūti**

Politikas būtiskas, nepieciešamas, substancionālas īpašības (atribūti) ir politikas identitāte un politikas suverenitāte. Bez šīm īpašībām politika nav iespējama. Politiskā identitāte norāda uz attiecīgās politikas sevišķumu, oriģinalitāti, savdabību. Bez tā politika nav politika, bet gan ir kaut kāda atgremošana, simulēšana, bezmērķība, nenoteiktība u.tml. Politiskās identitātes veidošana ir

apzināts un speciāli organizēts process. Politiskās identitātes sākums ir pašnoteikšanās: nosakot, kas politika vēlas būt, uz kādiem pamatiem tā sevi būvē un ko tā vēlas sasniegt. Politikas identitātes veidošanas procesā ietilpst nepieciešamība noskaidrot, kas būs attiecīgās politikas piekritēju uzticības un kolektīvās apvienošanās (piem., elektorāta balsojuma) iemesls. Vai tā būs kāda atsevišķa ideja jeb ideju kopa, koncepcija, mācība jeb apvienošanās iemesls būs komplekss – vienots parādību kopums, veselums, sistēma, kuru veido idejiskā pozīcija pluss noteikti sociāli politiskie mērķi. Politiskā identitāte ir jāveido tā, lai tā būtu zināms pievilkšanas subjekts, vairāk vai mazāk masveidīgi attiecīgajai politikai piesaistot cilvēkus. Veidojot politisko identitāti, noteikti ir jāņem vērā un jāprognozē tie momenti, kuri var būt identitātes patoloģijas iegāns, jau pašā sākumā cilvēkos izraisot neapmierinātību, attiecīgās politikas ignorēšanu, neuzticību dotajai politiskajai identitātei. Sociumam piedāvātā politiskā identitāte vienmēr ir netiešs socioloģiskais tests – sociuma intelektuālās attīstības tests, sociuma politiskās apziņas līmeņa tests, sociuma politiskās uzvedības adekvātuma tests. Politiskajā identitātē noteikti ietilpst attieksme pret politisko suverenitāti. Proti, attiecīgās politikas velme būt vai nebūt idejiski un praktiski patstāvīgai, idejiski un praktiski neatkarīgai. Politikas suverenitāte ir viens no galvenajiem garantiem attiecīgās politikas reputācijai – pozitīvam novērtējumam ļaunu apziņu.

### **Humānisma medaļa**

Par humānisma medaļu var metaforiski dēvēt sociālo problēmu analītiku, kuras galvenais mērķis ir rūpes par cilvēka, tautas, valsts labklājību, balstoties uz cieņu pret cilvēkiem – humanitāti. Medaļai, kā zināms, ir divas puses: averss (medaļas priekšpuse) un reverss (medaļas otra puse). Sociālo problēmu analītikai tāpat kā medaļai iespējamās divas puses. Sociālo problēmu analītikas averss (priekšpuse) nosacīti var būt analītiskā darbība bez izteikta kritiskuma. Savukārt sociālo problēmu analītikas reverss (otra puse) nosacīti var būt analītiskā darbība, nevairoties no izteikta kritiskuma. Tādā gadījumā mietpilsoņi saka, ka visos dzīves procesos tiek saskatīts tikai sliktais un redzama vienīgi tieksme visu kritizēt. Filosofijā (protams, ne tikai filosofijā) tādā gadījumā tiek runāts par nihilismu kā pasaules redzējumu. Eiropas ideju vēsturē pat tiek īpaši nodalīta nihilisma tendence, sākot no Šopenhauera un kulmināciju sasniedzot Nīčes tekstos. Haidegers nihilismu uzskatīja par Rietumu filosofiskās domas maģistrāli. Nihilists ir izteikts kritiķis. Tātad cilvēks, kura domas nosaka kritiskums. Neapšaubāmi, sociālo problēmu analītikas rūpes par cilvēka, tautas, valsts labklājību reizē ir rūpes par patiesību – melu atmaskošana un patiesības paušana. Neapšaubāmi, šīs rūpes attiecas uz medaļas abām pusēm. Gan averss bez izteikta kritiskuma vēlas noskaidrot patiesību, gan reverss ar izteiktu kritiskumu vēlas noskaidrot patiesību. Diemžēl sabiedriskajā domā ir sastopama neizpratne par sociālo problēmu analītikas otru pusi. Sabiedriskajā domā mēdz būt nosodoša attieksme pret izteiktu kritiskumu. Sabiedriskajā domā netiek saprasts, ka reverss principā ne ar ko neatšķiras no aversa patiesības paušanā. Medaļas abas puses ir vienādā mērā tendētas uz vienu un to pašu – patiesību, humanitāti. Ne vienmēr tiek izprasts aforisms par pesimistisko kritiskumu kā optimista teicamu informētību: „Pesimists ir labi informēts optimists”. Kādreiz ļoti precīzi rakstīja P.Čaadajevs: “Я люблю свою страну, желаю ей славы, умею ценить высокие качества моего народа; но... я не научился любить свою родину с закрытыми глазами. Я не научился любить свою родину с закрытыми глазами, с преклоненной головой, с запертыми устами... Я полагаю, что мы пришли после других для того, чтобы делать лучше их, чтобы не впадать в их ошибки, в их заблуждения и суеверия.” Diemžēl sabiedriskajā domā ne reti ir prasība mīlēt cilvēku, tautu, valsti ar aizsietām acīm bez paškritikas. Netiek ņemta vērā paškritikas fundamentālā jēga. Respektīvi, tas, ka paškritiska

analīze ir visefektīvākais ceļš būtības un patiesības noskaidrošanā un izpratnē. Bez paškritiskas analīzes nav iespējama attīstība, progress un pašrealizācija vispār.

### **Norieta universālums**

Rietumu civilizācijas norietam piemīt universālums – visu aptverošs, visur izplatīts un vispusīgs raksturs. Noriets attiecas uz civilizācijas visiem segmentiem. Tajā skaitā arī uz reliģisko segmentu. Pašlaik (2018.g.) jau ir sasniegts tāds līmenis, ka Rietumu intelektuāļi un sabiedrības plaši slāņi atklāti izturas ar dziļu nicinājumu pret Romas pāvestu, kurš koķetē ar homoseksuālistiem, aicina neievērot katolicisma klasiskās dogmas, kā arī solidarizējas ar migrantiem, kuri nekaunīgi atsakās integrēties Eiropas kultūrā. Noriets reliģiskajā segmentā sākās ar Otro Vatikāna Koncilu, kas darbojās no 1962.gada 11.oktobra līdz 1965.gada 8.decembrim. Koncila mērķis bija Baznīcas reorganizācija. Faktiski Koncils realizēja pasaules uzskata revolūciju, katolicismā ieviešot tolerances principu un reliģiskā plurālisma akceptēšanu. Praktiski tas nozīmē kristianisma izšķīšanu citās reliģijās un universālas sinkrētiskās reliģijas radīšanu. Sprotams, Otrā Vatikāna Koncila idejiskās tieksmes netika vienbalsīgi atbalstītas. Pretestība Vatikāna vadības aizsāktajai reliģiskajai politikai joprojām ir liela. Taču baznīcas noriets vienalga iet kopsolī ar Rietumu civilizācijas pamattendenci, un norieta universālums attiecas arī uz reliģisko segmentu.

### **Insaita sekas**

- ❖ Insaita loma ir milzīga jebkurā garīgās darbības sfērā. No angļu valodas (*insight* – iedziļināšanās būtībā) atvasinātais vārds raksturo ļoti dziļu parādību – pēkšņu intuitīvu problēmu aptveršanu bez loģiskās analīzes palīdzības. Intelektuālajā procesā insaits ir salīdzināms ar zibenss spērienu skaidrās debesīs. Psihologi ar jēdzienu „insaits” apzīmē atskārsmi, apjēgšanas momentu domāšanas procesā, jaunas idejas rašanos, intuitīvās domāšanas rezultātu. Ja zibenss spēriens ir bīstams, tad insaits ir labdabīgs. Kopējais ir negaidītība, pēkšņums, pārsteigums. Ja zibenss spēriena sekas var būt sliktas, tad insaita sekas ir labas – radoši stimulējošas, konstruktīvi perspektīvas, analītiski aktuālas, kognitīvi vērtīgas. Insaita seku populārs noformējums var būt atsevišķas tēzes, hipotēzes, kā arī refleksijas, ja runa ir par pašanalīzi, apceri, pārdomām, domu un pārdzīvojumu izvērtējumu. Insaits kā refleksijas liecina par teorētiskās darbības veidu, savas rīcības un tās likumsakarību izzināšanu. Respektīvi, liecina par cilvēka pašizziņu, savu pārdzīvojumu un pārdomu uztveršanu un apcerēšanu.
- ❖ Vara, statuss, ortodoksija (nelokāma sekošana kādai mācībai) jebkurā sociumā balstās nevis uz savu iekšējo (satura imanento) spēku, bet gan uz fizisko spēku (nodrošina speciālas institūcijas) un autoritāti. Zinātnē vara, statuss, ortodoksija balstās tikai uz autoritāti, kuru speciāli veido, sargā un aktīvi izmanto noteiktu politisko, ideoloģisko mērķu sasniegšanai. Jaunajos laikos Rietumu civilizācijā ir ļoti populāra autoritātes (ar profesora, akadēmiķa titulu, Nobela prēmiju apgādātu kadru) veidošana zinātnē, nebaidoties devalvēt zinātni kā cilvēka prāta sasniegumu un varenības apliecinājumu.
- ❖ XXI gadsimta Austrumeiropas intelektuālās dzīves saknes ir proletariāta un zemniecības saknes, kuras mantotas no XX gadsimta.
- ❖ Noteikti ir sastopami patoloģiski postmodernisti. Tie ir indivīdi, kuri tēlo māksliniekus, pateicoties sava organisma novirzei no normas. Identifikāciju „plurālisms” to pieļauj. Arī garīgi un fiziski slimi cilvēki var nodarboties ar „mākslu”; tas tiek publiski akceptēts.

Turklāt postmodernisma „poētika” atļauj „radoši” atveidot jebkuru saturu un formu bez minimālas ēstētiskās vērtības. Patoloģiskie postmodernisti izmanto izkārņījumus, „cilvēka miesas ēšanu” u.tml. perversijas.

- ❖ Faktu bagātība vēl nav domu bagātība. Faktu fetišizēšana bez domām ātri pārvēršas demagoģijā, bezjēdzīgā diskursā.
- ❖ Zinātnieku izolacionisks snobisms nav reta parādība. Zinātnieku izolacionisks snobisms paver plašas iespējas šarlatāniem. Ja zinātnieki norobežojas no sociuma, nevēlas piedalīties sociuma izglītošanas darbā, nevēlas sociumu iepazīstināt ar zinātniskās izziņas rezultātiem, tad viņu vietā stājas šarlatāni, nekautrējoties sociumu apgaismot ar šarlatānismu. Visjaunākajos laikos šarlatānisma izplatības viens no galvenajiem cēloņiem ir zinātnieku izolacioniskais snobisms – pretenzijas uz pārākumu intelektuālajā jomā.
- ❖ Vienīgi cilvēki var radīt simbolus, domāt pagātnes un nākotnes kategorijās. Taču cilvēku evolūcijā ir atšķirības minēto privilēģiju izmantošanā. Teiksim, XXI gadsimta sākuma „baltajiem” cilvēkiem zūd spējas uztvert metaforiski simboliskus risinājumus; zūd spējas adekvāti reaģēt saskarsmē ar māksliniecisko (simbolisko) nosacītību; tāpat zūd interese par pagātņi un nākotni; dominē tagadne. Nepieciešama jauna gradācija – postcilvēki.
- ❖ Pasaule nekad nebūs ideāla. Cilvēkiem ar to ir grūti samierināties. Kad risinām kādu „pasaules problēmu”, kuru ir izraisījuši noteikti apstākļi, mēs radām jaunus apstākļus, kuros rodas jaunas „pasaules problēmas”. Respektīvi, problēmu risināšana vienmēr izraisa jaunas problēmas, kas atspoguļo pasaules ideāluma trūkumu un „pasaules problēmu” dinamiku.
- ❖ Parcelācija ir sadalīšanās sīkākās, savstarpēji saistītās vienībās. Vai drīkstam par parcelāciju dēvēt Jaunajos laikos zinātnes moderno sadalīšanos dažādās specifiskās zinātniskajās disciplīnās? Domājams, nedrīkstam, jo grūti saskatīt jauno zinātnisko disciplīnu savstarpējo vienotību.

### **Etnoloģiskās nostādnes**

- Padomju Savienībā nelietoja jēdzienu „etnoloģija” (zinātne par tautām jeb etnosiem). Padomju Savienībā lietoja jēdzienu „etnogrāfija”. Padomju Savienībā tāpat nemēdza lietot jēdzienu „etnoss”, kas ir sinonīms jēdzienam „tauta”. Rietumos lietoja jēdzienu „etnoloģija”, kā arī jēdzienu „antropoloģija”. Etnoloģijas priekšmets ir sociālie kolektīvi (cilts, tauta, nācija) un to ģenēzes problemātika, etniskuma problemātika. Etnoloģija vienmēr ir pamatīgi izjūti politikas un ideoloģijas ietekmi. Visjaunākajos laikos šī ietekme pastiprinās sakarā ar nacionālisma renesansi. Etnoloģija tāpat ir stipri atkarīga no zinātniskās kompetences tādos jautājumos kā cilvēka izcelsme, tautu, rasu izcelsme. Politika un ideoloģija aktīvi izmanto zinātnes nespēju sniegt ideāli objektīvu atbildi uz šiem jautājumiem. Pie tam aktuāla ir likumsakarība: jo cilvēce kļūst vienotāka un mijietekmīgāka („globālāka”), jo intensīvāka un akūtāka kļūst velme saglabāt un nostiprināt etnisko identitāti, kuras galvenais instruments parasti ir nacionālisms. Etniskajā un rasu ziņā homogēnas populācijas uz Zemes kļūst arvien mazāk. Migrācija samērā īsā laikā spēj izmainīt jebkuru populāciju.
- Mūsdienās, bet varbūt vienmēr tā ir bijis, etnoloģija un nacionālisms baro viens otru ar nekorektiem izteikumiem par tādiem jēdzieniem kā rase, tauta, nācija, etnoss, kultūra. Minētie jēdzieni tiek interpretēti ideoloģiskā uzdevumā un tendenciozi iekļauti ideoloģiskā kontekstā, nekautrējoties ignorēt attiecīgo jēdzienu terminoloģisko

definīciju. Tā rīkojas ne tikai politiķi un ideologi, bet arī zinātnieki, kuru pakļautība politiskajai un ideoloģiskajai konjunktūrai visjaunākajos laikos manāmi pieaug (skat. *Richard Handler* grāmatu par Kvēbeku). Tāpēc zinātne atsakās no tautas jēdziena. Tā vietā lieto jēdzienu „etniskā grupa”, „etnoss”.

- Etnoloģijas galvenos jēdzienus lieto ne tikai zinātnieki, bet arī politiķi un ideologi. Viņi jēdzienus lieto politiskā nozīmē. Viņi neizmanto zinātnieku terminoloģiju, nekonsultējas ar zinātniekiem. Arī daudzi zinātnieki rīkojas profesionāli bezatbildīgi ar jēdzieniem, izpatīkot nekompetentajiem politiķiem. Tā visa rezultātā etnoloģijas terminoloģiskais aparāts ir pamatīgi pakļauts dažādiem izkropļojumiem.
- Pašlaik atbilde uz jautājumu „Kas ir tauta?” zinātnē ir šāda. Jēdzienu „tauta” lieto 1) politiskā nozīmē un 2) zinātniskā jeb etniskā nozīmē. Politiskā nozīmē „tauta” un „nācija” ir sinonīmi. Tauta ir valsts pilsoņi, valsts iedzīvotāji. Zinātniskā nozīmē „tauta” ir cilvēku kopums, kura pamatā ir kopīga valoda, kopīga versija (mīts) par kopīgo izcelsmi, kopīgi kultūras elementi, kopīga vēsturiskā pieredze, kopīgs nosaukums, kopīgi sevi saista ar noteiktu teritoriju, piemīt kopīgas solidaritātes jūtas. Piederību tautai (etnisko identitāti) nosaka divi faktori: bioloģiskais (rases) faktors un kultūras faktors. Zinātnē nav vienprātības par abiem faktoriem. Zinātnē var atsacīties no bioloģiskā faktora un akceptēt tikai kultūras faktoru. Var būt arī tā, ka akceptē tikai bioloģisko (rases) faktoru (skat.: *Pierre L. van den Berghe* (1933) bioevolūcionistisko pieeju). Tādā gadījumā kritizē kultūras determinismu, jo bioloģiskais faktors nosaka cilvēka uzvedību, darbību un komunikāciju. Mūsdienās atceras Maksa Vēbera formulēto etniskās grupas (tautas) definīciju; tā ir grupa, kuras locekļiem ir subjektīva ticība par savu kopīgo izcelsmi tāpēc, ka grupas locekļiem ir kopīgs fiziskais izskats vai paražas, vai abi kopā; kopīgas ir arī atmiņas par grupas migrāciju, kolonizāciju.
- Zinātnē par nāciju tagad valda samērā liela vienprātība: nācija ir pilsoņu kopums valstī. Arī politikā tāda izpratne tagad ir populāra. Nācija var sastāvēt no etniski dažādām grupām (dažādu tautu pārstāvjiem). Nācija ir polietnisks veidojums ar dažādas pakāpes konsolidāciju politikā un kultūrā. Nācija ir semantiski metaforiska kategorija; tai ir politiskā un emocionālā leģitimitāte, bet nevis zinātniskā termina leģitimitāte. Ļeņins rakstīja par nāciju kā pilsoņu kopumu. Ķīniešiem nav nācijas jēdziens. Nāciju kā sinonīmu vārdam „valsts” ANO organizēšanas laikā ieviesa nekompetenti politiķi (Apvienoto nāciju (!?) organizācija). Nekompetenti politiķi KF konstitūcijā ierakstīja mulķību „Мы, многонациональный народ...”.
- Kā zināms, rase, rases teorijas vēsturiski bijušas pakļautas vislielākajiem izkropļojumiem politikā un ideoloģijā, kā arī zinātnē, zinātniskās darbības aizsegā producējot šovinistisku šarlatānismu. Rasisms acīmredzot nekad negūs uzticību cilvēcē. Rases jēdziens, rasu atšķirības ir bijis iegansts sociālajai diskriminācijai, noziegumiem pret cilvēci. Zinātnei tagad ir skaidra atbilde uz jautājumu „Kas ir rase?”. Taču zinātne izvairās iesaistīties publiskos diskursos par rasi. Rase ir cilvēku grupa, kura izceļas ar bioloģiskajām īpatnībām un kuras ir vēsturiski mantotas. Izceļas arī ar sociāli konstruktīvo dzīves uztveri. Tas nozīmē, ka rases specifika veidojas bioloģiski un sociāli (kultūras faktors). Tradicionāli uz Zemes tiek fiksētas 3 „lielās” rases: eiropēīdu, mongoīīdu un negroīīdu rase (negroīīdu rasei ir vēl citi nosaukumi). Savukārt „lielās” rases tiek dalītas apakšgrupās. Taksonomijas pamatā ir ārējās fiziskās pazīmes: ādas krāsa, matu veidojums, sejas uzbūve, fiziskās atšķirības ķermeņa uzbūvē. Mūsdienās tiek ņemtas vērā ģenētiskās atšķirības (asins grupa, fermenti, olbaltumvielas

- u.c.). Rasu veidošanās esot vēsturiski bijusi atkarīga no 1) dabiskās izlases, 2) selekcijas izolācijas apstākļos, 3) ģenētiskā dreifa, 4) sociālās un kultūras selekcijas. Rases veidošanos saista ar klimatiskajiem apstākļiem, kaut gan mūsdienās par to izsakās rezervēti. Rasu esamība, saprotams, ir uzskatāms pierādījums bioloģiski, ģenētiski nosacītai fenotipiskajai daudzveidībai. Bioloģiskais, ģenētiskais faktors cilvēku grupu iedalījumā ir neapgāžams fakts. Taču vienalga kāda zinātnieku daļa tiecas retušēt šo faktu. Īpaši tas attiecas uz ģenētisko faktoru. Rase liecina par cilvēka piederību noteiktai fenotipiskajai apakšnodaļai. Cilvēka rases identitāte nevar mainīties kā var mainīties kultūras identitāte, nacionālā (valstiskās piederības) identitāte. Katra tauta ar savu bioloģisko, ģenētisko satvaru ir noteikta rase. Protams, arī tautas gars, mentalitāte, kultūra ietilpst šajā satvarā. Zinātnē tagad nostiprinās rases izpratne, rases apakšgrupu attiecinot uz etnisko grupu (tautu), kura fizioloģiski atšķiras no citām etniskajām grupām. Labi ir zināms, ka uz Zemes ir ļoti maz rases ziņā homogēnas sociālās grupas (tautas). Mūsdienu zinātne arvien plašāk pievēršas etnoģenētiskajām rekonstrukcijām. Arvien vairāk tiek uzzināts par morfoloģiskajām un ģenētiskajām atšķirībām, kas kļūst būtisks papildinājums rasu vizuālajām atšķirībām. Zinātnē visjaunākajos laikos ir sastopama „paplašinātā fenotipa” (*extended phenotype*) koncepcija par cilvēces evolūcijas laikā konstatējamo selekciju 3 līmeņos: 1) bioloģiskajā (ģēnu) līmenī; 2) kultūras līmenī jeb memu līmenī (memi ir informācijas vienības, kas iedarbojas uz fenotipu (cilvēku) un kas tiek mantotas izglītības procesā un imitācijas procesā); 3) sociālajā līmenī, balstoties uz dzīves elementiem, kuri nosaka cilvēku sociālās lomas.
- Etnoloģijā centrālā vieta ir etniskumam; proti, izpratnei par etniskumu. Zinātniski metodoloģiskā pieeja ir dažāda, kaut gan kopīgs ir viedoklis, ka paši cilvēki sevi klasificē kā etnosu (tautu). Tātad jebkurā metodoloģiskajā pieejā eksistē sociālās grupas pašapziņas moments. Sociālajai grupai ir jāapzinās sava specifiskā, identiskā patstāvība. Tāpēc droši var teikt, ka etniskums ir kultūras atšķirību sociālās organizācijas forma – paši cilvēki sevi organizē kā etnosu. Etniskuma pamatā ir 3 nosacījumi: 1) cilvēku grupas vienošanās par šīs grupas kopīgo teritoriju un kopīgo vēsturisko izcelsmi, vienas kopīgas valodas esamību, kopīgas materiālās un garīgās kultūras esamību; 2) politiski un ideoloģiski noformēts priekšstats par dzimteni (tēvzemi) un valsti; 3) atšķirības sajūta, kas veicina solidaritāti un kopīgu dažāda veida darbību, paš aizsardzību.
  - Zinātnē attieksmē pret etniskumu (etnosu) ir sastopamas 3 metodoloģiskās pieejas: 1) esenciālisms jeb primordiālisms: etnosa pamatā ir asinsradniecība un stabila kopīga īpašības; etnosa pamatā ir bioloģiskais faktors; 2) instrumentālisms: nepēta etnosa izcelsmi, bet pēta etniskumu kā līdzekli noteiktu kultūras mērķu sasniegšanai; etniskums kā instruments; etniskā identitāte ir apzināta izvēle noteiktā dzīves situācijā, lai iegūtu politisko, ekonomisko un cita veida labumu; 3) konstruktīvisms: etnoss ir konstrukts, kuru rada intelektuālajā darbībā atsevišķi indivīdu un indivīdu grupas (elite); mākslīgi rada etniskās tradīcijas; nevelta uzmanību bioloģiskajam faktoram; konstruktīvisma pielietotāji ir B.Andersons, P.Burdjē, E.Gelners, E.Hobsbaums, V.Tiškovs.
  - Frederiks Barts etniskumā par galveno atzīst etnisko robežu, bet nevis etniskuma materiālu (īpašības). Etniskā robeža ir etnosa identitātes robeža, kas attiecīgo etnosu nošķir no pārējiem etnosiem. Tas notiek pašidentifikācijas ceļā, kā arī citu etnosu

identifikācijas ceļā. Etniskajā identitātē primārā ir sociālā organizācija (apzināta apvienšanās etnosā), bet nevis kultūras elementu komplekss kā etniskās identitātes stimulants. Etnisko grupu (etnosu) rašanās un to raksturojums ir vēsturisko, ekonomisko, politisko apstākļu rezultāts - vēsturiskās situācijas ietekmes rezultāts. Etniskumam ir sava dinamika un savs aprēķins. Etniskums ir apziņas rezultāts – identifikācijas rezultāts. Piederība etnosam ir atkarīga no 1) nolemības apstākļiem un 2) pašizvēles. Etniskuma konstruēšanā galvenā loma ir etniskās grupas locekļu mobilizācijai, lai veiktu kolektīvu darbību ar politiskiem mērķiem. Par to parasti politika, ideoloģija klusē, slēpjot patiesos nolūkus. Etniskā retorika politikā bieži ir melīga, viltota, maskējot īstos mērķus. Etniskajā retorikā, ideoloģijā vienmēr tiek izmantota vēsture, cenšoties piesavināties etnosa pagātni tagadnes mērķu sasniegšanai. Vēsture tiek tendenciozi traktēta. Faktiski tendenciozi ir arī zinātnieki, noklusējot rases lomu etnosu veidošanās un pastāvēšanas procesā.

- Fenotipiskās jeb vizuālās atšķirības starp tautām tikai aklais nevar saskatīt. Diskursā par etniskumu faktiski dominē ikdienišķais skatījums (akcentē vizuālās atšķirības, asinsradniecību) un politiski ideoloģiskais skatījums, kas arī akcentē to pašu vai vizuālās atšķirības vispār noliedz. Politiski ideoloģiskajā skatījumā un ikdienišķajā skatījumā valda priekšstats par kopīgo izcelsmi. Esenciālisma un konstruktīvisma simbioze ir reta parādība. Kultūra ir mēma. Kultūras valoda ir ideoloģija; kultūras vietā runā ideoloģija. Savukārt ideoloģijā figurē simboli-demiurgi. To funkcija ir etniskuma argumentācija un etnosa mobilizācija. Ebrejiem tāds simbols-demiurģs ir holokausts, armēņiem – turku genocīds, latviešiem – „okupācija”. Politizētā vidē etniskā identitāte ir hierarhiska substance, kuru cilvēks pats izvēlas vai viņam to uzspiež darīt. Politizētā vidē notiek etnisko identitāšu dreifēšana. Ķīnā tautas skaitīšanā atspoguļojas apmēram 400 etnosi, taču valstī oficiāli atzīst mazāk par 55 etnosiem. Valsts rada ne tikai nāciju, bet arī etnosus (tautas). Tā tas ir bijis Āfrikā, kur koloniālisti konstruēja cilšu nomenklatūru. Tā tas bija PSRS, tā tas ir KF. Tādā politikā etnoss kalpo politiskajiem līderiem, bet nevis politiskie līderi kalpo etnosam. Masu etnisko histēriju stimulē politiķi, ideologi. Tas viņiem izdodas tāpēc, ka cilvēkā mājo gan egoists, gan altruists, kas izpaužas etniskajā patriotismā.
- Valsts varas spēks, valstī pastāvošā dzīves kārtība un dzīves labklājība būtiski atsaucas uz etnoloģiskajiem procesiem. No valsts ir atkarīga nācijas pašsajūta – kopējā pilsoniskā identitāte, tās stiprums un tās lojalitāte. Valstī viss ir atkarīgs no tā, kā izturas pret daudzveidību, bet nevis no pašas daudzveidības. Tikai valsts var radīt cilvēkos vēlēšanos valsti (LR), bet nevis teritoriju (Latviju), uzskatīt par dzimteni. Nākas atcerēties, ka politiskā asimilācija/integrācija notiek visātrāk, salīdzinot ar etnokulturālo asimilāciju/integrāciju; politiskā asimilācija/integrācija ne vienmēr sekmē etnokulturālo asimilāciju. Valstī esošā materiālā labklājība veicina asimilāciju/integrāciju; bet tas tā notiek tikai līdz brīdim, kad uzplaukst „sakņu” meklēšanas mānija; tad labklājība tiek izmantota nacionālismam.

### **Galvenie pīlāri**

Ikdienišķās apziņas un arī zinātniskās apziņas risinājumos visbiežāk netiek fiksēts galvenais; proti, tas, ka cilvēku dzīvē visu izšķir 1) demogrāfija, 2) kultūra un 3) mentalitāte. Tie ir trīs pīlāri, uz kuriem balstās cilvēku esamība. Cilvēku dzīvē tie ir

galvenie pīlāri (faktori), no kuriem ir atkarīgs burtiski katrs cilvēku solis. Demogrāfija ir cilvēku skaits, kas ietekmē cilvēku dzīvi. Kultūra ir cilvēku dzīves vide – otrā daba. Mentalitāte ir cilvēku prāta, gara un dvēseles stāvoklis, kas atsaucas uz jebkuru cilvēku darbību, uzvedību un komunikāciju. Cilvēku skaits nosaka kultūru, bet kultūra nosaka cilvēku mentalitāti, kas kā bumerangs var būt iniciators kultūras transformēšanai, kuru savukārt vienmēr stimulē cilvēku skaita izmaiņas. Minētie pīlāri ir savstarpēji saistīti. Starp tiem pastāv specifiska mijiedarbība. Visretāk tiek minēta demogrāfijas loma. Par cilvēku dzīves atkarību no iedzīvotāju skaita zinātnē ir izsacījušies ļoti nedaudzi vīri. Labāks stāvoklis ir ar kultūras lomas atzīšanu. Eksistē kultūras determinisma koncepcija, kas izklāstīta speciālās publikācijās. Ikdienišķajā apziņā ir savādāk, jo tajā vispār dominē aplams priekšstats par kultūru, ar to saprotot tikai dziedāšanu un dancošanu. Par mentalitātes lomu netiek plaši diskutēts, kaut gan mentalitātes loma zinātnē netiek noliegta. Var ironizēt: galvenais netiek fiksēts tāpēc, ka pēc galvenā fiksēšanas vairs nav par ko gari un plaši runāt. Ja nav pateikts galvenais, tad var gari un plaši runāt, teiksim, par kultūras funkcijām, dzimstības pieauguma vai samazināšanās iemesliem, cilvēku dzīves praksi bez norādes par mentalitātes izšķirošo lomu cilvēku gaitās. Respektīvi, var runāt par visu kaut ko bez apstājas. Turpretī, ja ir pateikts galvenais, nosaukti trīs pīlāri, tad ne visai ērti runāt par dzīves prakses detaļām un pie tam ambiciozi tās pasludinot par galveno.

### **Esamība**

Šai fundamentālai filosofiskajai kategorijai ir iespējama etniski psiholoģiskā, antropoloģiski psiholoģiskā, socioloģiskā interpretācija. Attieksme pret esamību atspoguļo gan atsevišķa cilvēka raksturu, gan etniskā, sociālā kolektīva (tautas, sociuma) kopējo raksturu. Visu izšķir attieksme pret esamības mērķi. Iespējami divi maģistrāli esamības mērķi: 1) esamība, kuras mērķis ir sev kaut ko iegūt un iegūt pēc iespējas vairāk un vairāk; 2) esamība, kuras mērķis nav kaut ko iegūt un esamība ir eksistēšanas veids, cilvēkam neko pašmērķīgi neiegūstot, cilvēkam nealkstot kaut ko iegūt un tajā pašā laikā esot laimīgam. Iegūšanas velme cilvēkā acīmredzot ir vienmēr pastāvējusi. Cilvēkam ir nepieciešams iegūt eksistences līdzekļus. Mūsdienās tiek lietots jēdziens „iztikas minimums”. Iztikas minimums ir tas, ko vienmēr ir nācies iegūt katram cilvēkam. Iztikas minimums ir objektīva nepieciešamība. Taču esamības mērķis var būt tieksme iegūt pēc iespējas vairāk un vairāk, relatīvi pārsniedzot iztikas minimumu. Tiek uzskatīts, ka tāda iegūšanas tieksme Rietumu civilizācijā sāka izplatīties vēsturiski nesen – no XVIII gs. Sākās radikālu izmaiņu process, kuru nosauca par kapitālismu ar tam specifisku ideoloģiju. Kapitālisma laikmetā valda maksimālas iegūšanas ideoloģija, kas pārņem savā varā atsevišķus cilvēkus un atsevišķas tautas. Līdz XVIII gs. cilvēku saimniecisko darbību nosacīja morāles normas, ekonomika pakļāvās humānisma ētikai, kas neatzina iegūšanas māniju. XVIII gs. kapitālisma ekonomika atdalījās no morāles, atdalījās no esamības bez iegūšanas mānijas. Ekonomika tika pasludināta par patstāvīgu sistēmu ar savām normām un vērtībām. Ekonomika nekalpo cilvēkiem, bet kalpo pati sev kā patstāvīgai sistēmai. Gētes „Faustā” ir attēlots konflikts starp abiem esamības mērķiem. Mefistofelis simbolizē jauno kapitālistisko esamības mērķi. Savukārt vācu klasiskajā filosofijā pret esamību sāka izturēties kā pret nepārtrauktu tapšanu un attīstību, bet nevis kā pret patstāvīgu un nemainīgu substanci. Kapitālisms strauji izmainīja cilvēku raksturu, izmainīja tautu raksturu. Tas nevarēja neatbalsoties filosofijā, tai, piemēram, aktualizējot hēdonisma



problemātiku. Hēdonisms iet roku rokā ar esamības mantkārīgo mērķi. Antīkā filosofija neatzina hēdonismu. Antīkā filosofija uzskatīja, ka cilvēka esamības mērķis ir ciešanu neesamība. Līdz XVII-XVIII gs. Rietumu filosofijā netika apskatīts hēdonisms. Tikai reizē ar kapitālisma ģenēzi filosofijā parādās tēze, ka cilvēka dzīves mērķis (esamības mērķis) ir cilvēka visu velmju apmierināšana. Jaunajos laikos pret hēdonismu vērsās Kants, Markss. Filosofi vērsās arī pret cilvēka alkātību, kas esot šķiru rašanās galvenais faktors. Šķiras rodas, esamībā par galveno atzīstot maksimālu iegūšanu. Tā rezultātā rodas cilvēku dažāds mantiskais stāvoklis, kas ir svarīgs šķiriskuma kritērijs. Mūsdienās t.s. industriālajā laikmetā dominē esamības mantkārīgais un baudkārīgais mērķis, kuram ir izdevies nostiprināties tautu ētosā, laikmeta intelektuālajā un morālajā atmosfērā, normās, vērtībās, cilvēku attieksmē pret sociālo, nacionālo, kolektivistisko, patriotisko, solidaritāti. Tiek kultivēts uzskats, ka tikai iegūšana (nauda un manta) cilvēku dara laimīgu. Cilvēka dzīves mērķis ir iegūšana, ar iegūto baudkāri sasniedzot laimi. Mūsdienu cilvēks ir radikālā hēdonisma upuris.

### **Tagadnes fineses**

- ❖ Tagadnes parādības un tendences, kurām normālu cilvēku izpratnē visbiežāk ir psiholoģiski traumatisks saturs, ieteicams atspoguļot ar izskaidrojošām metaforām, kuras ir ņemtas no ikdienas dzīves. Tagad neder no daļlīdētājas, vēstures, memoriālistikas ņemtas izskaidrojošās metaforas. Neder tāpēc, ka auditorija tās var nesaprast. Sociāla literārās un vēsturiskās kompetences līmeņa kritums arī ir psiholoģiski traumatisks fakts tai paaudzei, kura vienmēr ir tikusi ar kultūras mantojumā iegūtām izskaidrojošām metaforām.
- ❖ Ļoti iespējams, bez modīgu vārdu leksikona nevar iztikt nevienā laikmetā. Katrā laikmetā modē ir zināma leksiskā kolekcija. Cita lieta, vai tajā jēdzieni tiek lietoti semantiski adekvāti jeb kaut kādā izkropļotā veidā, kas nekādi nesaskan ar attiecīgā jēdziena tradicionālo nozīmi.
- ❖ Cilvēkveidīgi hameleoni nav reta parādība. Neprincipiāli cilvēki, kuri atkarībā no situācijas bieži maina savas domas un uzskatus, ir sastopami visur. Viņu skaits un hameleonisma vēriens ir atkarīgs no situācijas; proti, no tā, vai dzīves faktūra stimulē hameleonismu jeb nestimulē hameleonismu, to nosodot, neatbalstot u.tml. Mūsdienu laikmetā (mūsdienu inteliģencē, dažāda profila elitēs) hameleonisms nesaskaras gandrīz ne ar kādu pretestību. Tā tas ir ne tikai politikā, bet arī zinātnē, zinātnisko patiesību apmainot pret pielīšanu varai, kā arī pret slavu masu mēdijās, mēdijpilsonu virtuvēs.
- ❖ Mūsdienās viena no psiholoģiski traumatiskākajām izpausmēm ir bailes no patiesības. Bailes no patiesības ir sastopamas sociāla visos slāņos un ne tikai inteliģencē, elitēs. Droši var teikt, ka patiesības noklusēšana ir kļuvusi eiropiešu ideoloģija. Sociālā šizofrēnija ir viegli konstatējama: cilvēki redz vienu patiesību, taču tic un pakļaujas pavisam citai patiesībai. Patiesības ignorēšana, noklusēšana, kropļošana ir izdevīga sociāla lielai daļai. Pirmkārt un galvenokārt tā ir izdevīga inteliģences mazasinīgākajai daļai, nodrošinot labu dzīvi muļķiem, nekaunām, slinkiem, pielīdējiem, netalantīgajiem, aprobežotajiem, paklausīgajiem. Protams, patiesības noklusēšanas iemesli ir dažādi. Galvenie iemesli koncentrējas ap negodīgo dzīves kārtību, kas globālā mērogā ir izdevīga starptautiskajai jaunajai finansu elitei – t.s. finansu kapitālisma adeptiem. Viņu ideoloģiskā specifika un stratēģiskā specifika ir „gausa tirdzniecība”, kā to dēvē asprātīgi mūsdienu globālo sociālo

problēmu analītiķi. Finanšu kapitālismā vērtspapīrus nosedz citi vērtspapīri, bet nevis reāli produkti un pakalpojumi. Finanšu kapitālisma bailes no reālās ražošanas veicina patiesības kroplošanu, noklusēšanu. Finanšu kapitālisma garīgās stutes neoliberālisma ideoloģijas uzdevums ir ignorēt patiesību, jo patiesība var samazināt vērtspapīru biržu rotaļu apjomu. Vislielākās bailes no patiesības ir finanšu kapitālisma apkalpojošajam personālam ne tikai bankās, bet visur citur – parlamentos, valdībās, valstu ierēdniecībā, medijos, zinātnē, izglītībā. Šis personāls samierinās ar dzīvi, kad dzīves vienā flakonā ir gan intrigas un meli, gan patiesība. Mūsdienās ir spekulantu valstis un ražošanas valstis. Katrā no šiem abiem valsts tipiem ir sava attieksme pret patiesību. Bailes no patiesības un patiesības cieņa katra savā amplitūdā ietekmē dzīves kārtību, sākot no ģeopolitikas un beidzot ar ģimenes saskaņu. Vienīgi tās valstis, kuras neizlaiž no rokām kontroli pār sabiedrības morālo stāju, izglītību, veselības aizsardzību, nacionālo aizsardzību, nacionālo pašidentifikāciju, mazina bailes no patiesības.

- ❖ Civilizācija neiet bojā, tā teikt, pati no sevis; civilizāciju iznīcina cilvēki; lai civilizācija ietu bojā, nepieciešama cilvēku darbība, kas veicina civilizācijas bojāeju. Civilizācijas bojāeju var efektīvi veicināt cilvēku tieksme pēc komforta, baudām, materiālās labklājības nemītīga pieauguma. Cilvēku psihika intuitīvi tiecas pēc tik tikko minētajiem labumiem, kuru iegūšanas labā cilvēki var ticēt nevis patiesībai, bet tam, kas ir cilvēkiem izdevīgāk dzīves labumu iegūšanā.
- ❖ Sociālistiskā ideoloģija izrādījās bezspēcīga, nespējot spēkoties ar cilvēku tieksmi pēc komforta, baudām, materiālās labklājības nemītīga pieauguma. Turklāt sociālistiskā ideoloģija neapturēja alkātības, egoisma tieksmes cilvēkos. Neko nelīdzēja sociālistiskās ideoloģijas skaistās tēzes par sociālo taisnīgumu, pilsoņu līdztiesību neatkarīgi no sabiedriskā stāvokļa, ekspluatācijas aizliegšanu, cilvēkam cienīgas dzīves nodrošināšanu, pašcieņas saglabāšanu, galvenajām vērtībām – taisnīgumu, līdztiesību, solidaritāti, brīvību.
- ❖ Taisnīguma būtība nav tajā ziņā, lai pret katru vienādi izturētos; taisnīguma būtība ir pret katru izturēties tā, kā viņš to ir pelnījis.

### **Laikmeta pretruna**

Katrā laikmetā ir savas pretrunas – pretēju tendenču virzība, sadursme, negatīvā ietekme, izraisot draudīgas sekas. Mūsdienu laikmetā tāda pretruna ir pretruna starp intelektualizāciju un deintelektualizāciju. No vienas puses tiekamies ar spožiem intelektuālajiem sasniegumiem, taču no otras puses tiekamies ar intelektuālā spēka marginalizāciju, ignorēšanu, iznīcināšanu. Mūsdienās ir stingri nodalījušās tās dzīves sfēras, kurās valda augsta intelektualizācija un tās dzīves sfēras, kurās valda pilnīgi pretējais – deintelektualizācija. Turklāt šis dalījums ir savā ziņā odiozs – tāds, kas pret sevi izraisa negatīvu, atbaidošu, nevēlamu attieksmi. Intelektualizācija ir sastopama tādās sfērās kā finanses, ekonomika. Par to liecina dažādas intelektuālās novācības – „digitālā ekonomika”, „virtuālā nauda”, „mākslīgais intelekts” u.c. Savukārt deintelektualizācija ir sastopama tādās sfērās, kurās tā principā nedrīkstētu būt, taču diemžēl ir konstatējama un atstāj odiozu iespaidu. Intelektualizācija (intektuāļu šķira) zaudē savas pozīcijas humanitāri sociālajā sfērā un īpaši šīs sfēras tādā iedaļā kā politika. Tādi fenomeni kā „akadēmiskā brīvība”, „uzskatu plurālisms”, „politkorektums” ir sekmējuši humanitāri sociālās sfēras degradāciju, šarlatanizāciju, iracionalizāciju. Rietumu kapitālisma jaunais variants finanšu kapitālisms no XX gs. 70. gadiem intelektuāļus vispirms izmeta no politikas un vēlāk izmeta arī no publiskās telpas. Intektuāļiem tika liegta iespēja piedalīties politiskajā varā, sabiedriskās domas vadīšanā, izglītības un pat

zinātnes politikas formēšanā. Finanšu kapitālisms intelektuāļu vietā politikā balstās uz viduvējībām, pelēcībām, sekliem tipiem. Rietumu civilizācijā par valstu prezidentiem sāka ievēlēt nekulturālus, slikti izglītotus indivīdus. Tagad nav iespējams iedomāties, ka, piemēram, vēstures, filoloģijas, filosofijas zinātņu doktors, profesors kļūtu ministrs, valdības vadītājs. Tā vien liekas, ka Rietumi tagad atpūšas pēc politikas intelektualizācijas XIX gadsimtā, kad Anglijas, Francijas izcili zinātnieki kļuva ministri, premjerministri. No ASV prezidentiem zinātniskais grāds ir bijis tikai Vudro Vilsonam, kurš bija 28. prezidents 1913.-1921. gadā. Minētās pretrunas sekas nav grūti saskatīt. Seku galvenā forma ir mentālā haotizācija un iracionalizācija, kas ir pārklājusi politiku, sagandējusi humanitāri sociālo zināšanu sfēru.

### Refleksiju nianšes

- Nav grūti novērot divas cilvēku kategorijas: 1) dzīvotgribas cilvēki, cilvēki ar izteiktu vitalitāti – dzīvīgumu, enerģiskumu, spēju būt mundriem, možiem, velmi baudīt dzīves labumus, daudz nedomājot par tādas baudīšanas cilvēcisko vērtību; 2) domātgribas cilvēki – patiesības, taisnības, būtības noskaidrošanas fani, cilvēki-domātāji, cilvēki, kuru vitalitātes galvenā pazīme ir domāšana, cilvēki, kuri bez domāšanas nespēj dzīvot.
- Tāpat nav grūti novērot, ka ir sastopami 1) cilvēki-domātāji, patiesības un taisnības noskaidrotāji, 2) domātāji pēc izsaukuma, intelektuāļi pēc izsaukuma, domātāji pēc pasūtījuma, domātāji par honorāru, tituli, prēmiju, goda nosaukumu, slavu medijos. Protams, izsaukumu, pasūtījumu veic valdošā elite, lai „intelektualizētu” savu politiku, savai politikai piešķirtu intelektuāļu glancējumu, panāktu lielāku ideoloģisko iedarbību masās.
- Būt ļaunuma garam var būt amats, pienākums, speciāls uzdevums. Bez tā nevar iztikt apziņas postmodernistiskā defragmentācija, cilvēku masu apziņu novirzot tikai uz tagadnes sīkumiem un masu cilvēku vēloties pārvērst par *stupid white man*. Ļaunuma licenci izsniedz potenciāliem kretīnisma ieviesējiem, kuri bez sirdsapziņas pārmetumiem ir spējīgi būt maldu režijas autori.

### No patiesības filosofijas

- ❖ Cilvēks baidās no patiesības par sevi – saviem destruktīvajiem instinktiem.
- ❖ Bailes no patiesības veicina melu apjoms, kas cilvēkā var sagraut uzticību informācijai.
- ❖ Bailes ir psihopatoloģija, kuru ārstē psihoneiropatologi un psihiatri.
- ❖ Bailes no patiesības var būt konservatīvisma un stabilitātes (stagnācijas) alkas, kas faktiski ir bailes no visa jaunā un slimīga vēlēšanas saglabāt iepriekšējo stāvokli.
- ❖ Bailes no patiesības mēdz rasties pēc tikšanās ar negatīvu informāciju, tad tā ir negatīva reakcija pēc negatīvas informācijas.
- ❖ Kolektīvās, sociālās bailes ir bailes no kaimiņu tautas, no atombumbas, no kara.
- ❖ Iespējamās kolektīvās bailes no patiesības par attiecīgo kolektīvu. Tas vienmēr ir noteiktas ideoloģiskās apstrādes rezultāts. Kolektīvās bailes vienmēr tiek apzināti uzkurinātas.
- ❖ Kognitīvā disonanse iestājas tad, kad reālā patiesība nesaskan ar iluzoro, iedomāto, gribēto, ieinteresēto patiesību.
- ❖ Patiesības saturs ir dažāds: politiskā patiesība, ekonomiskā patiesība, filosofiski abstraktā patiesība; proti, patiesības filosofiskā interpretācija: saruna par absolūto patiesību, patiesības relatīvismu.

- ❖ Sociālo procesu galvenais subjekts ir cilvēks, tāpēc viss ir atkarīgs no viņa tieksmēm, interesēm, zināšanām, domāšanas spēju attīstības, noslieksmes uz labo vai ļauno, tieksmes pēc patiesības un taisnīguma dzīves realitātes vērtējumos.
- ❖ Sastopams atsevišķu zinātnieku viedoklis, ka cilvēks savā evolūcijā vēl nav tik lielā mērā attīstījies, lai vienmēr būtu idejiski neatkarīgs, objektīvs un saprātīgs. Cilvēks vēl nespēj pieradināties visu izlemt pašam, tāpēc ir vajadzīga ideoloģija, mīti, elki, kulta personas u.tml.
- ❖ Aktuāli ir šādi jautājumi: Vai patiesības nepieciešamība ietilpst cilvēka garīgajās prasībās jeb tiekamies ar šīs prasības simulāciju morālu apsvērumu rezultātā - vēloties demonstrēt savu godīgumu? Vai cilvēks vispār tiecas pēc patiesības jeb tikai izliekas, ka tiecas pēc patiesības? Vai patiesības alkas ir atkarīgas tikai no cilvēka jeb ir atkarīgas no cilvēka dzīves vides? Kāda loma patiesības kontekstā ir izglītībai, prāta attīstībai? Kāpēc vieniem patiesība ir svētums, bet citiem smaga nasta? Vai tieksme pēc patiesības ir iedzimta tieksme?

### **Cilvēks kapitālismā**

- Nākas lasīt speciālajā literatūrā atziņu par cilvēka izmainīšanos kapitālisma dažādos variantos. Piemēram, XX gs. monopolistiskajā kapitālismā cilvēks ir citādāks nekā sākotnējā liberālajā kapitālismā. Savukārt visjaunākajā laikā, finansu kapitālismā cilvēks atkal ir citādāks. Turklāt prevalē iracionālisms, liekot kapitālismu dēvēt par iracionālo kapitālismu, kā tas sastopams grāmatā „Iracionālā kapitālisma gramatika”. Tagad ir sastopamas koncepcijas par integrālā kapitālisma veidošanos nākotnē. Tātad atkal izmainīsies cilvēks. Vienīgi nav īsti skaidrs kā pēc kapitālisma iracionālā varianta integrālajā kapitālismā cilvēks atgūs racionalitāti, saprātīgu rīcību. Labi redzams, ka cilvēka izmaiņām ir bijusi lejupslīdoša trajektorija: mainoties kapitālismam, cilvēks ir kļuvis arvien neadekvātāks no *Homo sapiens* kritēriju viedokļa.
- Reizē ar kapitālisma attīstību un tā iekšējo pārveidošanos ir pārveidojies arī cilvēks. Nav nosakāms, kas šajā procesā ir primārais un kas ir sekundārais (kapitālisms jeb cilvēks). Labi zināms, ka cilvēks pārveido dzīves īstenību, bet pēc tam jaunā dzīves īstenība pārveido cilvēku. Kapitālisma virzības laikā ir pieaugusi cilvēka slavas kāre, panākumu kāre, mantkārtība. Pieaugusi ir tieksme strādāt. Darbs ir kļuvis par cilvēka dzīves jēgu. Tā nebija pirmskapitālisma laikmetos. Pieaugusi dabas izmantošana, taču ir radusies un nostiprinājusies jūsma par dabas skaistumu. Cilvēkam daba kļuva estētiskās baudas objekts.
- Cilvēka raksturu nosaka ekonomiski politiskā sistēma, uzspiežot noteiktu dzīves veidu, morāli, garīgumu, domāšanas manieri. Tā tas notiek arī kapitālismā. Zināma specifika rodas kapitālisma atsevišķajos variantos.
- Kapitālismā tāpat kā jebkura ekonomiski politiskajā sistēmā eksistē cilvēka fizioloģiskās vajadzības – imperatīvā daļa cilvēkā; eksistē cilvēka sociālās vajadzības – arī imperatīvā daļa cilvēkā, nespējot dzīvot vientulībā, nespējot iztikt bez sadarbības ar citiem cilvēkiem.
- Kapitālismā tāpat kā vienmēr pirms tam eksistē cilvēka brīvības duālisms: 1) brīvības iegūšana no ārējiem apstākļiem, 2) savas nebrīvības apziņa – savas niecības, mirstības, bezspēcības apziņa; apziņa par ideālas brīvības neiespējamību – nepieciešamību pakļauties ārējai videi.

- Kapitālisms pakāpeniski izjauc sabiedrības šķirisko struktūru kā dabisku parādību, kas gadu tūkstošiem ilgi cilvēkā radīja miera sajūtu, drošības sajūtu, iespēju sevi pielietot savas šķiras ietvaros. Kapitālisms beigu beigās sagrāva šķiriskuma fenomenu – cilvēka piederību noteiktai šķirai līdz mūža beigām. Tā rezultātā cilvēkā zuda iekšējais līdzsvars un tika stimulēta nervoza doma mainīt šķirisko piederību, atrauties no savām sociālajām saknēm un ieņemt augstāku stāvokli sociālajā hierarhijā; darbība augstāka stāvokļa iegūšanā var beigties bez rezultāta, un tas vēl vairāk nelabvēlīgi atsaucas uz cilvēku, vairo viņā bailes, padara vientuļu; kapitalisma slavenais privātās iniciatīvas princips faktiski cilvēku izolē no pārējiem cilvēkiem.
- Kapitālisma varianti vēsturiskā secībā: tirdzniecības kapitālisms, rūpnieciskais (liberālais) kapitālisms, monopolistiskais (imperālistiskais) kapitālisms, t.s. liberāli demokrātiskais (globālistiskais) kapitālisms, finansu (iracionālais) kapitālisms.
- Kapitālismā cilvēka saimnieks kļuva kapitāls, tirgus, konkurence. Ja agrāk kapitāls bija cilvēka kalps, tad kapitālismā kapitāls kļuva cilvēka kungs. Savukārt tirgus un konkurence kapitālismā pakāpeniski kļuva fikcija, demagoģiska manipulācija, jo pārstāja objektīvi darboties tirgus principi un izbeidzās reāla konkurence. Kapitāls veicina atsvešinātību, par ko uztraucās Markss. Kapitālismā atsvešinātība ir divējāda: 1) ekonomiskā atsvešinātība (biznesā katrs var paļauties tikai uz sevi), 2) cilvēciskā atsvešinātība (katrs uz otru cilvēku raugās kā uz potenciālu konkurentu).

### **Brīvības nosacījumi**

- Cilvēku vispirms ir jāiemāca patstāvīgi domāt un spriest. Tikai pēc tam cilvēkam var dot „vārda brīvību”, „uzskatu brīvību”. Turklāt cilvēkam ir jāzina, ka viņš drīkst izmantot doto brīvību tikai tad, ja viņam ir patstāvīgs viedoklis, oriģināla pieeja, bet nevis vēlēšanās atkārtot kāda cita viedokli. Patstāvīgi domāt nozīmē savdabīgi domāt, bet nevis balstīties uz anonīmo autoritāti – sabiedrības viedokli, kas var būt vienīgi kāda viedokļa simulakrs, dublikāts, multiplicējums. Brīvībai ir ne tikai kvantitatīvs aspekts, bet arī kvalitatīvs aspekts.
- Cilvēka brīvības tēma ir reliģisko mācību centrā. Katolicismā cilvēka gribas brīvība ir ideāla. Cilvēka dabu izpostīja Ādama grēks. Taču cilvēks tiecas pēc labā. Paša cilvēka pūles pēc labā veicina viņa glābšanos no grēka. Baznīca arī var glābt grēkotājus. Lutera koncepcijā cilvēks ir slikts. Cilvēks dzīvo saskaņā ar Dieva pavēlēm. Taču cilvēks ir gatavs izpildīt arī Velna pavēles, ja tas ir vajadzīgs. Cilvēks ir Dieva vai Velna vergs. Lutera attieksme pret Dievu balstās uz bailēm, kaut gan pats viņš saka, ka uz mīlestību, bet nevis bailēm. Lutera idejiskajā struktūrā eksistē pakļautība (Dievam vai Velnam), kuras pamatā ir bailes. Cilvēks bailēs pakļaujas Dievam vai Velnam. Cilvēks apzinās savuniecīgumu, grēcīgumu. Tas viņā izraisa stihiskas bailes, kas savukārt izslēdz vai mazina iespēju būt idejiski patstāvīgam.

### **Augstākais spēks**

Toinbijs uzskatīja, ka kaut kāds augstākais spēks sūta izaicinājumus civilizācijām. Ja civilizācija atrod saprātīgu atbildi izaicinājumam, tad sākas jauns etaps civilizācijas attīstībā. Ja civilizācija neatrod saprātīgu atbildi izaicinājumam, tad sākas civilizācijas pagrimums. Mūsdienu demogrāfiskā pāreja (1960-2050) ir izskaidrojama vienīgi ar kaut kāda augstākā spēka iejaukšanos cilvēces gaitās uz Zemes. Tam savā ziņā piekrita demogrāfiskās pārejas teorētiķis Sergejs Kapica,

jo viņš klusēja par demogrāfiskās pārejas iemesliem. Respektīvi, klusēja par to, kāpēc „krāsaino” rasu dzimstība nenormāli ātri un apjomīgi palielinās, bet „baltā” rase izmirst, degradējas, iestieg perversijās, homoseksuālismā, iracionālismā, idiotismā. Eiropēdi tātad nav spējuši atrast saprātīgu atbildi augstākā spēka jaunākajam izaicinājumam. Saprātīgas atbildes trūkums sekmē eiropēdu civilizācijas pagrimumu. Tie domātāji, kuri nevēlas atsaukties uz vēstures mistērijām un transcendentāliem spēkiem, koncentrē uzmanību cilvēkam. Dažādu izaicinājumu galvenais avots esot pats cilvēks, cilvēka evolūcijas specifika, tendences utt. Arī Sergejs Kapica rakstīja par izmaiņām cilvēku apziņā kā demogrāfiskās pārejas ieganstu.

### **Integrālā paradigma**

Uz planētas veidojas jauna paradigma jeb, citādāk sakot, jauna dzīves kārtība. Pagātnē aiziet līdzšinējā dzīves kārtība, kurā valdīja naudas fetišizms; nauda bija galvenais; tās iegūšanas labā drikstēja darīt visu kaut ko un arī kaut ko nelikumīgu; pasaulē bija radīti juridiskie, ekonomiskie, politiskie, ideoloģiskie, morālie apstākļi peļņas neierobežotai vairošanai; naudas drukāšana pavēra iespējas neierobežotai finansēšanai un finansu mahinācijām. Līdzšinējo dzīves kārtību dēvē par liberālo globalizāciju jeb t.s. Vašingtonas konsensu; galvenais līdzšinējās dzīves kārtības subjekts un reizē objekts bija transnacionālās korporācijas. Jauno pasaules saimnieciskās darbības, bet praktiski visas dzīves, kārtību ir nolemts dēvēt par integrālo kārtību jeb integrālo paradigmu. Tās pamatā būs tirgus ekonomika, sociālistiskās vērtības, privātbizness, stratēģiskā plānošana. Valsts nodrošinās sakarus starp dažādiem sociāli ekonomiskajiem spēkiem, lai izpildītu vispārējo uzdevumu – sabiedrības labklājības paaugstināšanu. Tiks atjaunota nacionālā suverenitāte un valsts loma, tiks nostiprināta nacionālā identitāte. Naudas galvenā funkcija būs ekonomiskās attīstības stimulēšana. Par integrālo paradigmu, protams, sapņo tie futūristi, kuri neņem vērā demogrāfisko pāreju un tās nosacīto dzīves kārtību, taču galvenais – pasaules saimnieces „baltās” rases mentāli destruktīvo stāvokli.

### **Zinātnes liktenis**

Pirmā sējuma noslēgumā Špenglers prognozē Rietumu zinātnes pagrimumu. Tas sāksies 20.gs. beigās. Tā būs zinātnes pašiznīcināšanās. No zinātnes tiks izstumta analītiskuma stihija, mānija, kaislība, nepieciešamība. Cilvēki sāks visam ticēt bez zinātniskā pierādījuma. Kritiski analītiskie pētījumi pārstās būt garīgie ideāli. Par zinātnes nāvi liecinās tas, ka zinātne nevienam vairs nebūs pārdzīvojums, notikums, gandarījums. Zinātne ar saviem atklājumiem būs pārsātinājusi ļaudis. Ne tikai ļaudis pārsātinājusi, bet arī kultūras garu pārsātinājusi. Tas sekmēs arvien niecīgāku, šaurāku, neauglīgāku cilvēku ienākšanu zinātnē. Kā paskaidro Špenglers, zinātniskie rezultāti ir noteiktas garīgās tradīcijas rezultāti un vienoti ar pārējo kultūru. Zinātnes visi likumi, jēdzieni un teorijas ir iekšēji savstarpēji saistītas ar faustisko kultūru. Kultūra degradējas civilizācijā, degradējas arī zinātne.

### **Kultūras demence**

Postmodernisma sludinātā kultūras mantojuma nevajadzība Rietumu zemēs ir veicinājusi analītisku diskursu par kultūras demenci. Diskursu 2018.gada sākumā aizsāka savā grāmatā angļu vēsturnieks *David Andress*. Postmodernisma nihilisms (Aitmatovs teica – mankurtisms) pret sabiedrības atmiņu par savu pagātni ir process, kas paplašinās, intensificējās. Konstatējama

kultūras demences eskalācija. Medicīnā ar jēdzienu „dementia” apzīmē iegūtu plānprātību pretstatā iedzimtai plānprātībai jeb oligofrēnijai. Runājot par kultūras demenci, acīmredzot prātā ir jāpatur arī oligofrēnijas masveidīgā iespējamība. Citiņā nav izskaidrojami postmodernisma panākumi plašu iedzīvotāju slāņu (protams, pamatā inteliģences) atradināšanā no kultūras mantojuma. Tādi panākumi ir iespējami tikai adekvāti piemērotā „augsnē”. Dementia ir amnēzijas izpausme. Taču amnēzijas apdrautētie cilvēki saprot, ka viņiem ir problēmas ar atmiņu un viņi nespēj atcerēties. Savukārt demences apdraudētie cilvēki nesaprot, ka viņi neatceras. Demences skartajiem (faktiski – zombētajiem) cilvēkiem pagātnes neizmantošana ir normāla parādība.

### **Himēriskuma anatomija**

- Sengrieķu mitoloģijā himera ir uguns spļāvējs nezvērs ar lauvas galvu, kazas ķermeni un čūskas asti. Turpmākajos gadsimtos par himeru sāka dēvēt jebkuru fantastisku nevēru ar dažādu dzīvnieku ķermeņa daļām. Savukārt ar vārdu „himēriskums” sāka apzīmēt fantastiski āprātīgas, fantastiski zvēriskas parādības, kurās atspoguļojas dažādas pilnīgi nesaderīgas izpausmes (tā teikt, dažādu dzīvnieku ķermeņa daļas).
- Tiek uzskatīts, ka mūsdienu kapitālismā ir sastopama himēriska sabiedrība. [Par pēcpadomju Latvijas himēriskumu skat. grāmatā „Himēriskuma nesaulē. Kulturoloģiskas esejas un studijas, R., 2004].
- „Baltās” rases sabiedrība ir kļuvusi izteikti himēriska sabiedrība. Tipiski himēriska izpausme ir t.s. sociālais klimakss – pašsaglabāšanās velmes deficīts, apzināti atsakoties radīt pēcnācējus.
- Otra himēriskā izpausme ir savas dzīves pārvēršana noslēgtā paranojālā lokā, kurā valda princips vairāk ražot, lai varētu vairāk patērēt un, vairāk patērējot, atkal ražotu pēc iespējas vairāk.
- Trešā (nosacīti) himēriskā izpausme ir dzīves jēgas trūkums, kas sekmē eksistenciālā strupceļa sajūtu; eiropēdi ir zaudējuši ticību nākotnei un tā rezultātā zaudējuši vispār interesi par nākotni.
- Ceturtā (nosacīti) himēriskā izpausme ir absurda vairošana, kad racionālismu ir nobīdījis malā iracionālisms [skat. grāmatu „Iracionālā kapitālisma gramatika. Apceres par postindustriālā laikmeta kultūru. R., 2010].
- Rietumu civilizācijā no himēriskuma viedokļa var vērtēt fetišizējošo attieksmi pret progresu, nemitīgi vēloties panākt kāpumu visos dzīves procesos. Fetišizētā progresa kults galvenokārt valda mānijā pēc iespējas vairāk ražot un patērēt, kā arī tirgot.
- Kapitālismam tagad nav ekonomiskās dinamikas, bet ir militāri politiskā un ģeopolitiskā dinamika, kad viss tiek panākts ar spēku, bet nevis ar darbu.
- Kapitālisma neoliberalajā (globalizācijas) laikmetā darba vietā stājas finansu mahinācijas, spekulācijas, finansu operāciju simulakri. Tas noveda pie finansiālā himēriskuma: parādu dzēšanu ar jaunu parādu un galu galā parādu atdošanas neiespējamību.
- Kapitālisma neoliberalajā un postmodernistiskajā periodā himēriskums saskatāms eiropēdu inteliģences t.s. inkluzīvajā identitātē; respektīvi, iekļaujošā, ietverošā (inkluzīvā) identitāte sevī attīsta visāda veida atvērtību un atvērtības izbaudīšanu: multietniskums kā bauda, homoseksuālisms kā bauda, homoseksuālās laulības kā bauda, genderisms kā bauda.

- Mūsdienu himēriskā kapitālisma būtiska izpausme ir nacionālās valsts un valstiskuma suverenitātes likvidēšana, kas arī ir sava veida bauda inkluzīvās identitātes patriotiem. Atsevišķu valstu suverenitātei nav nekādas vērtības.
- Himēriskuma izpausme ir liberālais fundamentālisms, kā drīkst dēvēt neoliberalismu – klasiskā liberālisma izkropļojumu.
- Mūsdienu himēriskums kā Rietumu civilizācijas norieta liecība atgādina Romas impērijas himēriskumu no III gs. beigām līdz V gs. Piemēram, III gs. (235.-285.g.) 50 gadu laikā mainījās 20 imperatori, valdīja militārā anarhija, modē bija homoseksuālisms, modē bija nedzemdēt bērnus.

### **Neizdibināmā apziņa**

Labi ir zināma nespēja izskaidrot pasaules (planētu) izcelsmi un cilvēka izcelsmi. Hipotēžu skaits ir milzīgs, taču tas neko nemaina. Noslēpumi (priekš cilvēka !?) paliek līdz galam neizdibināti. Tas attiecas arī uz cilvēka tādu būtisku komponentu kā apziņu. Apziņa vienmēr ir bijusi filosofiskās un zinātniskās izziņas centrā, vēloties izskaidrot apziņas rašanos un apziņas funkcionēšanas mehānismus. Jau antīkajā filosofijā apziņa tiek skaidrota kā mūžīga un visaptveroša garīgā sunstance, kas atspoguļo esošo un iespējamo īstenību un tās visu iespējamo daudzveidību. Saprotams, labi ir zināms, ka eksistē divas substances: garīgā un materiālā. Tāpat labi ir zināms, ka domai (apziņas produktam) nevar piedēvēt fiziskās īpašības: masu, enerģiju, telpiskos izmērus utt. Pasaules filosofiskajā mantojumā ir sastopama t.s. subjektīvo ideālistu apziņas izskaidrojums, tajā iekļaujot apziņas saistību ar realitāti. Proti, subjektīvie ideālisti saka, ka cilvēka apziņā esošā subjektīvā realitāte ir vienīgā realitāte, kas ir īstenības izziņas pamatbāze. Citi filosofi saka, ka apziņa ir matērijas īpašība; respektīvi, smadzeņu īpašība. Taču pati lielākā neizdibināmā problēma ir saiknē „apziņa” – „smadzenes”. Mūsdienu zinātne plaši interesējas par neiroduinamiskajiem kodiem smadzenēs, bez kā nav iespējama apziņas darbība. Taču, tā teikt, viennozīmīga atbilde neeksistē un, domājams, nekad neeksistēs.

### **Procesu kolerācija jeb interpretācijas kļūda**

Globālo sociālo problēmu analītikā labi zināmi ir divi procesi XX gadsimta otrajā pusē. Pirmais process ir saistīts ar Romas kluba dibināšanu 1968.gadā. Otrais process ir planetāri demogrāfiskā pāreja, kas sākās 60.gados un turpināsies līdz 2050.gadam. Abu procesu interpretācija arī ir labi zināma. Taču tā izraisa lielas pārdomas, jo aktuāls var būt jautājums par abu procesu kolerāciju – savstarpējo sakaru, savstarpējo atbilstību. Romas kluba dibināšanas patiesais iemesls ir vēlēšanās rūpēties par cilvēces nākotni īpatnā veidā. Tika propagandēta tēze par dabas resursu izsmeltību, kas var apdraudēt cilvēces pastāvēšanu. Tāpēc nepieciešams iejaukties demogrāfiskajos procesos. Protams, atklāti netika sludināta nepieciešamība samazināt dzimstību. Tomēr nevienam nav noslēpums Romas kluba dibināšanas neoficiālā iniciatora Dēvida Rokfellerā pozīcija; proti, cīņa pret pārapdzīvotības draudiem, nepieciešamība samazināt iedzīvotāju skaitu. Šo pozīciju tagad dēvē par „globālo genocīdu”. Praktiski vispirms gribēja panākt nulles līmeni demogrāfijā, kad tiek apturēta dzimstība. Par pārāk lielo iedzīvotāju skaitu kritiski XX gs. otrajā pusē nebaidījās izteikties pat politiķi, sākot ar Tečeri un beidzot ar Čubaisu, kurš neieteica



uztraukties par Krievijas 30 miljonu izmiršanu, neprotot iekļauties „tirgus sabiedrībā”. Romas kluba darbības mērķos uzmanību piesaista neatbilstība patiesajai demogrāfiskajai statistikai. Nav saprotams, kā varēja rasties jautājums par pārapdzīvotības draudiem. Planētas iedzīvotāju statistika liecina sekojošo: planētas iedzīvotāju skaits bija 1927.g. – 2 miljardi, 1950.g. – 2,5 milj., 1955.g. – 2,8 milj., 1960.g. – 3,0 miljardi. Iedzīvotāju skaits līdz 68.gadam, kad izveidoja Romas klubu, protams, pieauga. Bet vai pieaugums bija tik bīstams, ka vajadzēja rūpēties par dzimstības samazināšanu? Neapšaubāmi, 60.gados sākās planetārā demogrāfiskā pāreja. Sāka ļoti strauji pieaugt planētas iedzīvotāju skaits. 40 gadu laikā (1960.- 2000.g.) planētas iedzīvotāju skaits divkāršojās – 1960.g. bija 3 miljardi, bet 2000.g. bija jau 6 miljardi. Un, lūk, tāpēc ir interesanti iedziļināties abos procesos. Labi ir zināma demogrāfiskās pārejas specifika: „baltā” rase nedzemdē bērnus un izmirst, bet „krāsainās” rases aktīvi dzemdē bērnus un ir demogrāfiskā pieauguma („buma”) autores. Tāpēc ir jautājumi par abu procesu kolerāciju. Jautājumi ir šādi. Vai minēto demogrāfiskās pārejas specifiku vēlējās panākt Rokfellers, Romas klubs? Vai viņi gribēja panākt „baltās” rases izmiršanu? Kāpēc vispār radās doma ierobežot cilvēces dzimstību? Šī doma saglabājās pat tad, kad jau bija skaidri redzama „baltās” rases demogrāfiskā katastrofa. Romas klubs turpināja propagandēt savu ideoloģiju laikā, kad „krāsaino” rasu nenormālā dzimstība un „baltās” rases novecošana, izmiršana liecināja, ka demogrāfiskās pārejas procesam ir transcendentāls raksturs. Mēs nespējam to izskaidrot, nespējam formulēt šī procesa izcelsmi, faktorus utt. Runājot par abu procesu interpretāciju, acīmredzot vislielākā kļūda ir Romas kluba misijas interpretācijā. Sarunā par Romas kluba misiju un reālo darbību jāņem vērā planetārās demogrāfiskās pārejas tematika. Planetārā demogrāfiskā pāreja faktiski ir galvenā konstante jebkurā diskursā par cilvēci XX-XXI gadsimtā.

### **Postpatiesības izpratne**

Diskurss par postpatiesību ir radies nesen, jo nesen ir ieguvis masveidīgu raksturu tas, ko nākas dēvēt par postpatiesību. Lakoniski definējot, par postpatiesību sauc apzinātu melošanu – apzinātu nepatiesas informācijas sagatavošanu un izplatīšanu. Saprotams, cilvēces komunikācijā melošana ir bijusi vienmēr. Par melošanu draudēja sods. Sodu varēja nosacīt, tā teikt, individuāli, kā arī sodu varēja nosacīt kolektīvi; proti, valstiski saskaņā ar valsts likumdošanu. Kāpēc tāda uzmanība tagad tiek pievērsta komunikācijā (galvenokārt masu komunikācijas līdzekļos) izplatītajiem meliem? Iemesli vairāki. Pirmkārt, melošanas apjoms ir kļuvis grandiozs, un melošana ir kļuvusi masveidīga. Otrkārt, par melošanu netiek sodīti melu autori. Tā tas nenotiek masveidības dēļ, jo fiziski vairs nav pa spēkam visus melotājus sodīt. Treškārt, noteikti eksistē zināms morāli psiholoģiskais faktors; respektīvi, melus sāk uzskatīt par normu – morālo normu, komunikācijas normu, publiskās telpas satura normu. Radikāli izmainījusies sociuma attieksme pret melošanu un melotājiem. „Feiku” autori kļūst nacionālie varoņi, interneta varoņi, sociālo tīklu varoņi. Bet kā tas ir iespējams? Kas ir noticis, lai melus sāktu uzskatīt par normu? Atbilde nav gara: tā tas ir noticis „baltās” rases vispārējās degradācijas un deģenerācijas dēļ. Morālā, intelektuālā pagrimuma sekas ir melu atzīšana par normu, sociālā un juridiskā nepretošanās meliem, nevēlēšanās sodīt melu izplatītājus. Šodien nav tik lielā mērā runa par dezinformēšanu politiskā, ekonomiskā, ideoloģiskā nolūkā. Runa pamatā ir par garīgo pagrimumu, stulbuma, idiotisma uzplūdiem, kas apludina ne tikai melotkāros eksemplārus, bet arī visus pārējos vairāk vai mazāk vispārējā pagrimuma traumētos indivīdus.

## Refleksiju kriptas (1)

- Globālajā inovāciju ekosistēmā visi nav vienādi; visas valstis nav vienādā situācijā, kaut gan visām valstīm var būt vienādas ambīcijas. Runa ir par tehnoloģiskās valsts statusu – spēju radīt jaunumus zinātnē un zinātniski tehnoloģiskajā sfērā. Tāds statuss nav visām valstīm, kaut gan visas valstis var censties to iegūt, lolojot ambiciozu mērķi kļūt tehnoloģiski pilnvērtīgai valstij.
- Savas evolūcijas gaitā cilvēks izmainās. Galvenokārt izmainās garīgajā ziņā; izmainās sociālās attiecības starp cilvēkiem. Zinātne ir pierādījusi arī bioloģiskās izmaiņas cilvēkā. Cilvēka izmaiņas lielā mērā nosaka pats cilvēks. Tas notiek ar viņa radītās kultūras palīdzību. Cilvēks kultūrā rada kaut ko jaunu, un šis jaunais var izmainīt savu autoru. Dators, mobilais telefons, internets un tā sociālie tīkli veido cilvēku ar atrofētām smadzenēm; smadzeņu viena daļa netiek aktīvi izmantota un atrofējas; saka, ka tādu cilvēku ar atrofētām smadzenēm apzināti rada tie, kuri kontrolē attiecīgo tehnoloģiju pielietošanu un vēlas radīt vadāmus bioobjektus. Lielā mērā Rietumeiropā populārā „kompetenču izglītība” veicina smadzeņu atrofiju un bioobjektu radīšanu. Minētā izglītība ir vienpusīga; cilvēks ar vienpusīgu izglītību nevar neko jaunu radīt, jo viņam nav vispusīgas zināšanas, kas ir viens no pamatnosacījumiem jaunrades procesā, veicinot jaunu ideju uzplaukšanos.
- Proletariāts kā šķira strauji samazinās, izzūd. Proletariāta viena daļa no rūpnīcām novirzās uz šova biznesu, kas aizvadītajos gados ievērojami paplašinās.
- Romas pāvests Francisks: „Internets ir Dieva dāvana. Droši kļūsim par digitālās pasaules pilsoņiem”.
- Ekonomiskās brīvības, tirgus brīvības fanātiķi, neoliberālisma ekonomikas avoti un propagandētāji – Haijeks, Fridmans, Monpelerīna (no 1947.g.) biedrība 70.-80.gados; Džefrijs Saks – „prihvatizācijas” stūrmanis Krievijā.
- Antropomorfis velns – cilvēkam līdzīgs velns/nezvērs; kopš XX gs. 70.gadiem Rietumu civilizācijā vairs netiek stingri nošķirta Dieva pasaule un Velna pasaule.
- Pašcieņa ir garīgās autonomijas sajūta; tā nav privilēģētības sajūta, bet gan atbildības un taisnīguma sajūta pret citiem.
- Morāle nav patīkama lieta; cilvēks tiek novirzīts noteiktās slīdēs, viņš zaudē patstāvību, viņā rodas neveiklības sajūta sakarā ar rīcības un uzvedības ierobežošanu; no morāles nevar gaidīt kaut ko tādu, kas stimulētu maksimālu patstāvību rīkoties saskaņā ar savu gribu; morāli var uzskatīt par sava veida sodu.
- Nevis iespējams, bet faktiski reāli eksistē kosmiskais determinisms; kosmiskais determinisms izvēršas kosmiskajā pesimismā un kosmiskajā fatālismā, apzinoties mūsu niecību kosmosa priekšā.
- Eksistē tāda sociāli psiholoģiskā izpausme kā kolektīvās kopdarbības instinkts; tāds instinkts var būt tautai vai kādam citam sociālajam kolektīvam; šis instinkts liek kaut ko kolektīvi izdarīt, kolektīvi sevi aizsargāt; var būt tautas bez kolektīvā instinkta, kad tās pārstāvji individuāli ir gudri, apdāvināti, talantīgi, darbaspējīgi, radoši, taču kolektīvi pilnīgi bezspēcīgi un katrā kolektīvajā aizsākumā tūlīt prevalē savstarpējais naidīgums, kas pārvelk svītru jebkurai kolektīvajai iniciatīvai.

- Svarīgi ir izprast un apspriest procesu kopainu; teiksim, deģenerācijas kopainu, postcivilizācijas ģenēzes kopainu, bet nevis atsevišķas detaļas; aizraujoties ar detaļām, zaudējam kopējo jēgu.
- Cilvēki ir sākuši enerģiski atbrīvoties no cilvēciskuma, lai pēc iespējas ātrāk kļūtu postcilvēki.
- Robotu pasaule ir tehnoloģiskās dehumanizācijas pasaule; darbs esot cilvēku (pērtiķi !?) padarījis par cilvēku; robotu laikmetā cilvēki zaudē darbu; tātad zaudē arī cilvēciskumu; robotu ieviešana veicina cilvēka atsvešinātību no cilvēka; zūd cilvēciski autentiska eksistence; tiek uzspiesta izvēle dzīvot kā cilvēkam jeb veģetēt kā postcilvēkam.

## **Refleksiju kriptas (2)**

- Cilvēka iekšējai pasaulei piemīt intence – uz kādu mērķi virzīts nodoms, nolūks, iecere. Intences objekts ir iedziļināšanās lietu un parādību saknēs, noskaidrojot lietu un parādību jēgu, funkcionēšanas principus. Cilvēks var dzīvot bez iekšējās pasaules, precīzāk bez intences noskaidrot lietu un parādību būtību. Cilvēks bez tā visa var iztikt. Viņš var mācīties, strādāt, nomirt, nekad nepievēršoties intencei uzzināt galveno. Bet tāda dzīve ir dzīve bez dzīves jēgas. Cilvēks netiekas ar to pasauli, kas ir visa pamatā. Cilvēks visam brauc pa virsu, neko neizzina, nenoskaidro līdz galam. Viņš netiekas ar realitātes netiešo (iekšējo) pusi, slēpto pusi, dziļumos izvietoto pusi.
- Politika ir cilvēka augstāko spēju pielietošana konkrētā nolūkā ar konkrētu materiālu konkrētā vidē. Politika ir cilvēku kolektīvās esamības augstākā forma. Politika ir kolektīvās identitātes forma.
- Neoliberālisms cilvēkus iestumj tirgus ekonomikā, patērēšanā, baudās, bezatbildībā, visatļautībā. Neoliberālisms atbilst Rietumu civilizācijas pagrimuma mentalitātei.
- Kriminālās oligarhijas organizētais un pārvaldītais kapitālisms ir vissliktākais kapitālisma variants (S.Kurginjans par Krieviju). Tam ir negatīva dinamika, sistēmiska nelabvēlība, sistēmisks pagrimums. Tam nebija legāls sākotnējais kapitāls. Bija vienīgi salaupīts kapitāls, noziedzīgi iegūts kapitāls.
- Filosofijai nepiemīt attīstība, kas piemīt zinātnei. Zinātne attīstās, bet filosofija neattīstās. Filosofija visu laiku riņķo ap vienām un tām pašām problēmām. Filosofiju nevar zinātniski identificēt, jo filosofija ir sociālās apziņas forma. Hēgelis pret filosofiju izturējās kā pret laikmeta kultūras pašapziņu. Filosofiskā skatījuma specifika ir tajā ziņā, ka sniedz sintēzi, to panākot ar vispārīgu kategoriju palīdzību.
- Politikas doktrinālo saturu, formu, retoriku, demagoģiju ne vienmēr nosaka intelektuālās prasības, politika analītiskās spējas, pragmatiskā pieeja. Ne reti nosaka karjeriskā nepieciešamība izvēlēties mākslīgu optimistisko formātu. Tādā gadījumā politiķis saprot, ka viņš nedrīkst kritizēt, objektīvi vērtēt, bet viņam ir jāizsakās optimistiski – jāslavē, jāsolā spoža nākotne u.tml.
- Apgaismība izmainīja ne tikai agrākos uzskatus par Dievu, dabu, cilvēku. Apgaismība izmainīja agrākos uzskatus par pasauli vispār. Apgaismības centrā bija racionālisms un antiklerikālisms. Racionālisma obligāts un reizē dabisks atribūts bija uzspīlēts optimisms attieksmē pret tagadni un nākotni.

## **Prekāriju izglītība**

Jau labu laiku globālo sociālo problēmu analītikā tiek apspriesta prekarizācija (angļu „*precarious*” – gadījums, nejaušs, nedrošs, riskants, nepamatots, nedibināts) kā jaunas sociālās šķiras rašanās, formējot prekariātu. Iesaku latviskos variantus: „prekāriji” (šķira) un „prekārijs” (šķiras pārstāvis). Prekāriji ir līgumstrādnieki. Viņiem ar darba devēju ir darba līgums uz noteiktu laiku noteiktu darbu veikšanai. Tiek uzskatīts un tā tas praktiski mēdz būt, ka prekāriji ir neaizsargāti darba tiesībās, darba devējs var jebkurā brīdī lauzt līgumu. Prekāriju apziņu nosaka tādas iezīmes kā neapmierinātība, anomija, nemiers, atsvešinātība. Starp prekārijiem nepastāv nekāda solidaritāte, katrs prekārijs domā tikai par savu izdzīvošanu. Eiropā prekāriju skaits jau sniedzas daudzos miljonus. Eiropā vairs nelieto jēdzienus „proletariāts”, „strādnieki”. Interessants ir jautājums par prekāriju ģenēzes saistību ar populārajiem izglītības politikas konceptiem „mūšizglītība” un „kompetenču izglītība”. Nav grūti ievērot, ka abi koncepti ir vienoti ar tādas cilvēku apziņas veidošanu, ka visu mūžu nāksies nemītīgi mainīt darbu un tāpēc ir vērts apgūt tikai kādu atsevišķu „kompetenci”, bet nevis tiekties pēc vispusīgi plašas izglītības, kuru faktiski valsts izglītības sistēma nemaz nevēlas sniegt, jo zina par prekarizāciju; proti, zina, ka valsts prekārijiem nemaz nav nepieciešama vispusīgi plašas zināšanas. Tātad masu izglītība pieskaņojas masu stratifikācijas jaunākajām izpausmēm. Protams, tas ir loģisks process. Markss savā laikā priecājās par proletariāta sociālās un politiskās pašapziņas potenciāla vēsturiskajām perspektīvām pārvaldīt pasauli. Tāds prieks izrādījās īslaicīgs. Proletariāts zaudēja savu lomu ekonomikā, kā arī proletariāta sociālistiskā pašapziņa izrādījās blefs. Proletariāts akceptēja sociālistiskās iekārtas sabrukumu un krimināli oligarhiskā valstiskuma izveidošanu. Proletariātam, izrādījās, nebija svešas tādas kaislības kā materiālā labklājība, bezjēdzīga patērēšana, garīguma nihilisms. Domājams, prekāriju sociālai un politiskai pašapziņai nav nekādu perspektīvu varas iegūšanā. Eksistē vienīgi elementāras izdzīvošanas velme bez tieksmes radikāli izmainīt savu nestabilo stāvokli.

### Refleksiju kriptas (3)

- Solidaritātes (sociālās, etniskās, profesionālās) pamatā ir jābūt stabilitātes un prognozējamības sajūtai. Bez šīs sajūtas solidaritāte nav iespējama. Tāpēc vispārējā norieta, pagrimuma, bojāejas laikā solidaritāte ir reta parādība.
- Nacionālisma definīcija: Nacionālisms ir sociuma organizācijas princips, saskaņā ar kuru tautas esamības, attīstības un pašnoteikšanās ideja ir augstākais vērtējošais kritērijs normu un vērtību veidošanā, kas nosaka sociālās kārtības leģitimitāti dotajā sociumā. Tautas suverenitātes (nacionālisma) ideja kļuva aktuāla Eiropā 1848.g. revolūciju laikā.
- Karls Šmits uzskatīja, ka politikā pats pirmais un pats galvenais uzdevums ir noteikt „ienaidnieku” – „eksistenciālo ienaidnieku”, kurš apdraud attiecīgās politikas autoru esamību.
- Sociālās demagoģijas slavenas konstrukcijas ir „sabiedriskā apziņa” un „sabiedrības viedoklis”. Starp abām konstrukcijām nav principiālas atšķirības.
- Vara vienmēr un visur pieder elitei, kura iedzīvotāju masās ideoloģiski iezombē vajadzīgo „sabiedriskās apziņas” saturu, kas pārvēršas „kolektīvajā bezapziņā” (Junga izpratnē).
- Tautas masas politikā tika ievilinātas Jaunajos laikos Apgaismības konceptu realizācijas laikmetā. Tautas masu politiskajā apziņā svarīgs komplekss kļuva nacionālisms, kura faktiskais mērķis ir leģitimēt tautas elites varu.

- Inteliģence ir domājošu cilvēku parodija. Naidu pret inteliģenci izjuta ne tikai Vladimirs Uljanovs. Inteliģence tēlo intelektuālo spēku savtīgā nolūkā – slavas, atalgojuma, amatu nolūkā.

### **Taisnīguma ABC**

Rietumu civilizācijā taisnīguma ābece noskaidrošana sākās sengrieķu filosofijā. Platons, bet īpaši Aristotelis, ir tā laika taisnīguma izpratnes korifeji. Aristoteļa pieeja taisnīgumam kļuva zināms etalons šīs kategorijas izpratnē līdz Jaunajiem laikiem, kad sāka dominēt cita pieeja taisnīgumam. Taisnīguma kategoriju analizē sociālajā filosofijā, politikas filosofijā, ētikā. Sociālajā filosofijā un politikas filosofijā taisnīgums tiek izmantots, lai formulētu sociālo un politisko vērtību tādiem jēdzieniem kā „brīvība”, „vienlīdzība”, „tiesiskums”, „labums”. Uzmanība tiek pievērsta taisnīgas sabiedriskās iekārtas iezīmēm un taisnīguma lomai sociāli politiskā darbībā. Aristotelim taisnīgums apliecināja vienlīdzību. Bet tikai tā bija vienlīdzība starp vienlīdzīgiem subjektiem un nevienlīdzība starp nevienlīdzīgiem subjektiem. Aristotelis taisnīgumu uzskatīja par labumu hierarhiskā sociālajā uzbūvē. Viņa pārliecībā taisnīguma galvenā vērtība ir sniegt labumu katrā sociālajā slānī. Taisnīgums ir jāievieš, lai būtu noteikts labums. Aristoteļa pieeja taisnīgumam kļuva etalons. Līdz Jaunajiem laikiem pret taisnīgumu izturējās kā pret labuma avotu, labuma faktoru u.tml. Viss radikāli izmainījās Jaunajos laikos, kad sāka dominēt, droši var teikt, sociālā un politiskā demagoģija, faktiski – apzināts pašapmāns. Piemēram, sāka popularizēt tēzi, ka visi cilvēki pēc dabas ir vienādi, cilvēkiem piemīt dabiskā (fiziskā) vienādība. Radās taisnīguma liberālā teorija. Tajā prioritāte ir līdztiesībai, individuālo tiesību aizsardzībai, līgumattiecībām sabiedriskajos procesos, tiek atzīta vienošanās par dzīves sociāli politisko kārtību. Tika izplatīta prasība pret visiem sabiedrībā izturēties vienlīdzīgi. To ir jānodrošina tiesiskumam. Ja Aristoteļa kanoniskajā pieejā taisnīguma mērķis bija labums, tad Jaunajos laikos taisnīguma mērķis kļuva tiesiskums – taisnīgums tiek panākts ar tiesiskumu, godīgu tiesiskumu. Kants akcentēja tiesiskuma prioritāti, tiesisko absolūtismu. Viņš rakstīja par nepieciešamību ierobežot subjektīvo gribu, neļaujot tai ietekmēt citu cilvēku likteni, neļaujot kādam ierobežot citu brīvību. Kants taisnīguma iespējamību saskatīja tikai tad, ja valda cilvēks ar neierobežotu varu, kas tiek izmantota taisnīguma nodrošināšanai. Kants atzina monarhijas svētību. Jaunajos laikos, īpaši XX gadsimtā, Rietumu civilizācijā valdošā kļuva taisnīguma liberālā teorija – taisnīgums individuālajās tiesībās. Sastopama ir arī taisnīguma libertānistiskā izpratne, kad prevalē libertīnisms: neierobežota brīvība – praktiski izlaidība, izvirtība, perversitāte utt. Sastopama ir komunitārisma taisnīguma izpratne: katru cilvēku ietekmē kopiena, indivīdu nevar skatīt atrauti no kopienas, kā to dara liberālisms; galvenā ir kopienas attieksme pret taisnīgumu. Mūsdienās tiek diskutēts par starpkulturālo taisnīgumu, etnokulturālo taisnīgumu. Tāpat tiek aktīvi diskutēts par sociālo taisnīgumu: materiālo labumu taisnīgu sadali. Taisnīguma iespējamība tiek apskatīta emotīvizma koncepcijā, kad morālos izteikumus neuzskata par loģiskiem izteikumiem, bet uzskata par cilvēka emociju rezultātu. Tādus izteikumus nevar pārbaudīt, tie nebalstās uz faktiem, morālajos diskursos nevalda racionālisms. Tātad arī taisnīgums ir pakļauts emociju varai.

### **Rafinētā atriebība**

Neoliberālisma un postmodernisma dzemdētāji un aktīvākie propagandētāji ir ebreji okeāna abos krastos. Vai to var uzskatīt par jūdu atriebību kristiešiem sakarā ar holokaustu? Gan neoliberālisms, gan postmodernisms principā totāli sagrauj kristiešu civilizāciju. Holokausts

nesagrāva jūdu "civilizāciju". Toties neoliberālisms un postmodernisms rafinētā formā sagrauj kristiešu civilizāciju, to iedzenot demogrāfiskajā katastrofā, degradējot un deģenerējot kristiešu sociumu. Vai ir iespējama pēckara notikumu tāda interpretācija?

### **Internets un intelektuālisms**

Interneta un tā sociālo tīklu saistība ar intelektuālismu ir divējāda. No vienas puses jaunā informācijas tehnika un tehnoloģija ir pamatīgs atspēks intelektuālajai darbībai un intelektuālisma nostiprināšanai. Piemēram, zinātniskās informācijas izplatīšanā, zinātnisko žurnālu veidošanā digitālajā formā. No otras puses ir skaidri saskatāms vēsturiski jauns trieciens intelektuālismam. Tā, piemēram, internets galīgi apslāpē intelektuāļu balsis ar komentētāju, troļļu bezjēdzīgajiem spriedumiem bez argumentācijas, bez profesionālās izpratnes, bez zināšanām. Tā tas notiek ar jebkuru publikāciju, komentāros izplūstot emocionālā burbuļošana, alogīsmos, nebūtiskos sīkumos, nepārprotami fiksējamās muļķībās. Tādējādi interneta piesārņotāju miljoni slāpē intelektuāļus un nobīda publiskās telpas perifērijā tautu intelektuālo avangardu. Interneta piesārņotāju ambīcijas paust „patiesību” par jebkuru tēmu reāli nepazīst nekādus ierobežojumus. Ierobežojumi intelektuālos portālos eksistē. Taču tie nemazina un būtiski neietekmē kopējo iespēju piesārņot internetu un devalvēt intelektuālismu. Pašlaik (XXI gs. sākumā) ir jocīga situācija. Informācijas tehnoloģijas progresīvi attīstās, bet sociālā sistēma („sociuma prāts”) atpaliek, neļaujot efektīvi un saprātīgi regulēt jauno masu informācijas vidi. Pie tam sociālie tīkli neapvieno cilvēkus un neveicina cilvēku konsolidāciju dažādu sociālo, ekonomisko, politisko u.c. problēmu risināšanā. Jēdziens „sociālais tīkls” pirmo reizi tika lietots 1954.gadā, kad vēl nebija internets. Ar šo jēdzienu tolaik apzīmēja ļaužu grupu apvienošanās kopēju mērķu sasniegšanai. Sociālie tīkli sabiedrībā veidojās no cilvēkiem, kuriem bija kopīgas intereses. Faktiski jēdziens „sociālie tīkli” interneta kontekstā ir zināms anahronisms – nav raksturīgs mūsdienām.

### **Refleksijas par masu izpausmēm**

- Filosofiskā, zinātniskā, publicistiskā attieksme pret masu sabiedrību, masu cilvēku, masu kultūru ir vērtējoši divējāda. Sastopama 1) masu tirānijas kritika un 2) masu sabiedrības aizstāvēšana no elitāro aprindu kritikas (K.Mangeims, H.Ārenda).
- Masu sabiedrība ir galvenais šķērslis pilsoniskās sabiedrības izveidošanā. Pilsoniskā sabiedrība var rasties tikai izglītotā vidē, sociāli apzinīgu indivīdu vidē, augsti attīstītu cilvēku sabiedrībā. Masu sabiedrības galvenās īpašības (vispārējās attīstības zemo līmenis, intelektuālais deficīts, intelektuālās suverenitātes neesamība, standartizācijas, unifikācijas, primitivizācijas dievināšana) ir lielākais šķērslis pilsoniskās sabiedrības izveidošanai.
- Mūsdienu valstiskumā sabiedrības masu reakciju (smalkāk sakot, sabiedriskās domas reakciju) gaida valsts visas institūcijas – politiskās, ekonomiskās, finansu, mākslas un literatūras u.c. Tātad sabiedrības masām ir noteikta vara, loma, autoritāte, reputācija, ietekme. Par masu varenības pieaugumu un nepieciešamību ar to samierināties jau brīdināja G.Lebons.
- Visās zemēs dzīves organizācijas masu formāti ir vienādi: pilsētas aglomerācijas, transporta jūra, masu izglītība, masu medicīna, masu izklaide, masu ražošana utt.

- Masu fenomenu simbolizācijā dominē politiskā propaganda un aģitācija, reklāma, kulta personas un kulta pasākumi.
- Masu idejiskais balsts ikdienas norisēs ir izklaides ideoloģija, komforta filosofija, patērēšanas filosofija.
- Rietumu civilizācija ir masu civilizācija, jo tās sociuma kodolu veido īpaša tipa cilvēki – masu cilvēki ar specifisku apziņu. Masu cilvēks ir psiholoģijas tips – psihiskās attīstības noteikts līmenis.
- Mūsdienās visi cilvēki ir spiesti dzīvot masu kultūras vidē; citu iespēju nav.
- Masu sabiedrības panākumu kritērijs ir attiecīgā fenomena popularitāte masās – atbalstītāju skaits.
- Masu laikmeta elements ir „masovizēts” totalitārisms (politisko, administratīvo, ideoloģisko masu formātu kopums). Pēc totalitārisma sabrukuma liberālisma laikmetā tieksme „masovizēties” nemazinās.
- Masu apziņas forma ir sabiedriskais viedoklis – individuālo viedokļu kopums. Sabiedriskais viedoklis ir iespējams tikai masu cilvēku laikmetā, kad valda individuālās apziņas satura vienveidība un iespēja panākt satura vienveidību ar apziņas manipulāciju tehnoloģiju palīdzību, izmantojot cilvēkam piemītošo stihisko tieksmi neatrauties no pārējiem.
- Elitārisma, masu antipoda, principi ir šādi: zinātniskā racionālisma prasība; šķiriskās un etniskās izredzētības atzīšana; garīgās pacilātības un sakāpinātības cieņa; mākslas garīgā cēluma dievināšana.

## Gētes izteikumi

"Нет ничего труднее, чем брать вещи такими, каковы они суть на самом деле". – "Теория – это обыкновенно результаты чрезмерной поспешности нетерпеливого рассудка, который хотел бы избавиться от явлений и подсовывает поэтому на их место образы, понятия, часто даже одни слова". – "Наша ошибка в том, что мы сомневаемся в достоверном и хотим фиксировать недостоверное. Мой же принцип при исследовании природы: удерживать достоверное и следить за недостоверным". – "Ибо только беглый взгляд на предмет мало что дает. Всякое же рассмотрение переходит в рассматривание, всякое рассматривание – в размышление, всякое размышление – в связывание, и поэтому можно сказать, что при каждом внимательном взгляде, брошенном на мир, мы уже теоретизируем". – "Самое высокое было бы понять, что все фактическое есть уже теория... Не нужно только ничего искать за феноменами. Они сами составляют учение". – "Все попытки решить проблему природы являются, но сути дела, конфликтами мыслительной способности с созерцанием". – "Сущность всегда надо иметь живой перед собой и не убивать ее словом". – "Что труднее всего? То, что кажется тебе самым легким: видеть глазами то, что у тебя перед глазами". – "Для того, чтобы понять, что небо везде сине, не нужно ездить вокруг света". – "Идея есть результат опыта". – "Люди так задавлены бесконечными условиями явлений, что они не могут воспринимать единое первичное условие". – "Нужен своеобразный поворот ума для того, чтобы схватить бесформенную действительность в ее самобытнейшем виде и отличить ее от химер, которые ведь тоже настойчиво навязываются нам с известным характером действительности". – "Я оставляю предметы спокойно действовать на меня,

наблюдаю после этого действие и стараюсь передать его верно и неподдельно. Здесь сокрыта вся тайна того, что любят называть гениальностью".

### Rudolfa Šteinera fenomenologiskie izteikumi

Выдержки взяты из книги "Истина и наука", исследующей собственно теоретико-познавательные проблемы.

"Исследовать глубочайшую сущность вещей, их первоначала, является потребностью, неотделимой от человеческой природы. Она лежит в основе всякой научной деятельности" (с. 111). – "Задачей познания не является *повторение* в понятийной форме чего-то уже имеющегося в другом месте, но *сотворение* совершенно новой области, дающей лишь совместно с чувственно данным миром полную действительность" (с. 112). – "Что сообщает наукам истинную ценность, так это только философское изложение человеческого значения их результатов" (с. 114). – "Теория познания должна быть научным исследованием того, что все другие науки предпосылают без всякого исследования: именно самого *познания*. Этим за ней с самого начала признается характер основной философской науки" (с. 120). – "Последующие рассуждения стремятся прежде всего к такой формулировке проблемы познания, которая будет строго соблюдать характер теории познания, как полностью беспредпосылочной науки" (с. 121). – "Гносеолог обязан показать, что принятое им начало действительно беспредпосылочно. Но все это не имеет ничего общего с сущностью самого этого начала, стоит совершенно вне его, ничего о нем не говорит. В начальной стадии преподавания математики я ведь тоже должен стараться убедить ученика в аксиоматическом характере определенных истин. Но никто не захочет утверждать, что *содержание* аксиомы зависит от этих предварительных соображений. Точно таким же образом должен был бы гносеолог в своих вводных замечаниях показать путь, каким можно придти к беспредпосылочному началу; но собственно содержание этого начала должно быть независимым от этих соображений" (с. 127-128). – "*Трансцендентальный идеализм доказывает свою правильность, оперируя средствами наивного реализма, к опровержению которого он стремится*" (с. 134). – "Теория познания может быть только критической наукой. Ее объектом является в высшей степени субъективная деятельность человека: *познание*, и то, что она хочет показать, *это – закономерность познания*. Таким образом, из этой науки должна быть исключена всякая наивность" (с. 136). – "То, с чего следует начинать, лежит *вне* познания, оно само не может еще быть познанием. Но мы должны искать его *непосредственно перед* познанием... Такое начало может быть осуществлено лишь *с непосредственно данным образом мира*, т.е. тем образом мира, который предлежит человеку, прежде чем он каким-либо способом подверг его процессу познания, стало быть, прежде чем он допустил хотя бы малейшее высказывание о нем, предпринял малейшее мысленное определение его... *До* всякой познавательной деятельности в образе мира ничто не является как субстанция, ничто как акциденция, ничто как причина или следствие; противоположности материи и духа, тела и души еще не созданы. Но и от всякого другого предиката должны мы воздержаться для фиксируемого на этой ступени образа мира. Он не может быть понимаем ни как действительность, ни как иллюзия, ни как субъективный, ни как объективный, ни как случайный, ни как необходимый; есть ли это "вещь в себе" или



простое представление, этого нельзя решить на данной ступени" (с. 137-138). – "Теперь нас можно упрекнуть в том, что мы уже накопили целый ряд мысленных определений, для того чтобы выделить тот якобы непосредственный образ мира из образа мира, дополненного человеком путем познавательной обработки... Но на этой ступени понятия не имеют никакой познавательной ценности, они имеют чисто негативную задачу удалить из поля зрения все то, что принадлежит к познанию, и привести туда, где последнее только начинается. Эти соображения являются указателями пути к тому началу, к которому примыкает акт познания, не принадлежа еще ему... Только когда говорят: я исключаю из моего образа мира все мысленные, достигнутые через познание определения, и фиксирую только все то, что без моего участия возникает на горизонте моего наблюдения, только тогда всякая ошибка исключена. Где я принципиально воздерживаюсь от всяческих высказываний, там я не могу совершить никакой ошибки" (с. 139-140). – "В этом непосредственно данном содержании мира заключено уже все, что может вообще появиться в пределах горизонта наших переживаний... Если теория познания исходит из допущения, что все это есть содержание нашего сознания, то естественно сразу же возникает вопрос: где переход, еведущий нас из субъективного в транссубъективное? Для нас дело обстоит совсем иначе. Для нас как сознание, так и представление о "Я" есть прежде всего лишь части непосредственно данного, и какое отношение первые имеют к последнему, это есть уже результат познания. Не из сознания хотим мы определить познание, а наоборот: из познания – сознание и отношение субъективности и объективности" (с. 141).

#### Refleksiju kriptas (4)

- Lasīts ir ieteikums „filosofēt ar cirvi”. Tas nozīmē kategoriski vērsties pret ideoloģiskajiem rēģiem, finansistu kapitālisma trockismu, vulgāro mietpilsonisko patoloģiju, centieniem neskaidro izskaidrot ar vēl kaut ko neskaidrāku, par ko latīņu valodā saka „*obscurum per obscurius*”. Tāpat tas nozīmē nepieciešamību nesolidarizēties ar totālu pesimismu – vēsturisko, antropoloģisko, morāli tikumisko, sociālo, politisko, ideoloģisko totālo pesimismu, bet tā vietā solidarizēties, piemēram, ar morālo maksimālismu sakarā ar miroņu dancošanu nāves kapsētā, pret tagadnes eiropējiem bez mazākajām svārstībām izturoties kā pret dancojošiem miroņiem. „Filosofēšanu ar cirvi” vienmēr stimulē intelektuālās sāpes sociālo, antropoloģisko nelaimju klātbūtnē, kad labajam un ļaunajam ir vienāda autonomija, suverenitāte. „Filosofēšana ar cirvi” liecina par kritiski domājošas personības mērogu, sevi apliecinot humanitārā intelektuālisma virsotnē, bet nevis apliecinot absurdu ambiciozītāti intelektuālo konceptu radīšanā. Tagadnes tāda griezīga parādība kā atsacīšanās no idejiskās komplicētības arī ir pelnījusi „filosofēšanu ar cirvi”. Toties „filosofēšana ar cirvi” nav vajadzīga tādā gadījumā, ja tiek atzīts, ka civilizācijas kodā galvenā vienība ir sociālais taisnīgums un arī tautas fundamentāla vērtība ir sociālais taisnīgums.
- Nespēja izskaidrot demogrāfiskās pārejas cēloni vedina atsaukties uz numinozumu – Dieva gribu, varenības izpausmi; numinozs ir kaut kas tāds, kurā transcendentālais (dievišķums) atklājas kā reizē pievilcīgs spēks un reizē bijību iedvesošs spēks. Demogrāfiskās pārejas sakarā numinozums kļūst apodiktisks (neapstrīdams, loģiski nepieciešams) spriedums.
- Mūžīgajā filosofijā (*philosophia perennis*) ietilpst daudzas filosofiskās tēmas. Diemžēl neietilpst tēma par cilvēku esamību determinējošajiem trim pīlāriem: demogrāfiju, kultūru un mentalitāti. Filosofiskajās studijās šo pīlāru loma netiek saistīta ar cilvēku esamības

pamatnosacījumiem. Demogrāfijas, kultūras, mentalitātes determinējošā loma cilvēku gaitās netiek aplūkota arī zinātnē. Atsevišķi izteikumi ir sastopami. Taču konsekventa pieeja neeksistē. Iespējams, tā tas turpināsies, jo mūsdienās ticība prātam ir sabrukusi. Filofofi ir kļuvuši „cilvēces funkcionāri”, kā viņus sarkastiski dēvē, balstoties uz asociācijām par funkcionāriem partijas, valsts u.c. institūcijās.

- Eiropēdu civilizācijas norietā groteska aura ir tehnoptimisma ideoloģijai, kuru sacer un propagandē robotizācijas, mākslīgā intelekta, informācijas tehnoloģiju fani. Tehnoptimisma ideoloģiju no tās dzīvespriecīgā, nākotnes ticības, dzīves vērtības akcentējošā ceļa nespēj novirzīt līdzās esošās tādas tagadnes melnās kaislības kā patērēšanas orgija, dzīves baudīšanas fanātisms, garīguma nicināšana, naudas kults, morālo normu sabrukums, nacionālo valstu suverenitātes likvidēšana, kad viss sliktais ir ārēji redzams, bet tas nozīmē, ka sociuma dziļumos (apziņā) ir vēl daudz sliktāks stāvoklis. Tehnoptimisma ideoloģijas autorus un aplaudētājus neattur drūmais diskurss par tagadnes Sodomu un Gomoru, mūsdienu Gorgonas ārdīšanos, visu pārvēršot iracionālā un perversā akmenī. Neattur nepārprotami acīmredzamā eiropēdu pašiznīcināšanās mānija, kad viss jau ir novests līdz tādai pakāpei, ka vairs nav iespējama Armagedona – pēdējās kaujas vieta labā cīņai ar ļauno. Eiropēdu autoagresija un autodestrukcija jau ir tik grandioza, ka Apokalipses pareģojumi vairs nešķiet pārspīlēta prognoze.

### **Etnopolitoloģiskas refleksijas**

- Politiskā domāšana ir vēsturiski nosacīta izpausme. Tās saknes ir tautas pagātnē – tautas intelektuālajā, garīgajā, kognitīvajā attīstībā. Politiskā domāšana un tās rezultāts vienmēr ir vienots ar politiskās apziņas pagātnes mantojumu. Politiskā teoretizēšana ir iespējama tikai tad, ja tāda nodarbošanās ir bijusi arī agrāk. Politiskā teoretizēšana vienmēr ir zināma tradīcija; proti, tā balstās uz tradīciju. Savukārt politiskā teoretizēšana ir iespējama vienīgi tad, ja etnosa mentalitātē ir teoretizēšanas („filosofēšanas”) tieksme, nosliece, vajadzība. Politiskās domāšanas izauklētās sociāli politiskās idejas ir tautas vēsturiskās attīstības nopelns. Šajā gadījumā iederas frāze „*Context ir king*” - karalis ir vēsturiskais konteksts.
- Ja tautas nacionālās attīstības problēmas neapspriež savlaicīgi un politiski konstruktīvi, tad šīs problēmas uzkrājas, sabiezē un galu galā noved tautu līdz sabrukumam, katastrofai, sociāli politiskajai impotencei.
- Tautas inteliģencē ir segments, kuram ir netieši vitāla ietekme uz politiku. Tā ir inteliģences daļa, kura demonstratīvi stāv pāri politikai. Inteliģences šī daļa atklāti lepojas ar savu nevēlēšanos un atsacīšanos iesaistīties politiskajos procesos vai to komentēšanā. Un, lūk, šī inteliģences daļa netieši funkcionē kā politikas bargākais kritiķis, politikas augstākais arbitrs, politikas kompetentākais vērtētājs. Politika vienmēr atskatās uz šo inteliģences daļu, jo šī inteliģences daļa asociējas ar idejisko pilnību, idejisko godīgumu, idejisko atbildību. Inteliģences šī daļa it kā dzīvo savā pasaulē („stikla būrī”). Tā publiski norāda uz savas pasaules suverenitāti. Taču faktiski šī pasaule kardināli ietekmē politiku, kā arī kultūras citus komponentus. Tāpat inteliģences šīs daļas demonstratīvā stāvēšana pāri politikai ir tikai skaista ilūzija. Reāli tā nav, jo inteliģences šī daļa no sava pašapmānīgā „stikla būra” uz dzīves īstenību raugās ļoti ieinteresēti un ļoti vērtējoši.

- Tautas garīgās krīzes savlaicīga nepārvarēšana ātri izvēršas visos citos virzienos, kuri saistīti ar garīgumu. Tajā skaitā izvēršas politikā, sociālajā mobilizācijā, tautas pašapziņā, tautas pašcieņā. Tauta var savu zemi pārvērst par paradīzi tikai tad, ja pašā tautā ir paradīze un tas, ko poētiski dēvē par „dvēseles ekoloģiju”. Tāda tauta patiešām parlamenta vēlēšanās var „balsot ar sirdi”, jo tās sirds ir tautas garīgās paradizes cementētāja. Ja tā nav, tad nekādas ideoloģiskās un intelektuālās piruetes nepalīdz. Vēl mazāk spēj palīdzēt „kabineta ideoloģija” ar savu izsmalcināto retoriku un demagoģiju.
- Talants vienmēr ir nestandarta fenomens. Tā tas ir arī etnopolitoloģijā, kur nestandartību pastiprina etniskā nestandartība – tautas identiskā oriģinalitāte, kas atsaucas uz talantīgo politiķi.
- Tautas nacionālā elite ir sava veida sistēma. Precīzāk – tā rada valstisko sistēmu, uz kuru balstās valdība, parlaments. Tautas nacionālā elite nav tikai interešu grupa. Tautas nacionālā elite nav viendabīga. Tā sastāv no vairākām minigrupām jeb subgrupām, kuras drīkst dēvēt par klaniem. Ja likvidē klanus, tad sabrūk to radītā valstiskā sistēma. Klani var sistēmu izjaukt, ja vēlas. Klaniem ir resursi sistēmas likvidēšanai. PSRS sabruka, jo tās klani tā gribēja.
- Pēc PSRS sabrukuma lielā mērā saglabājās padomju laika klani. Taču padomju laika klani papildinājās ar jaunu cilvēcisko materiālu. Jaunais cilvēciskais materiāls lieliski saskanēja ar jauno valstisko sistēmu, kuru radīja klani. Šī materiāla galvenās īpašības ir goda kodeksa trūkums, iedzimts vai iegūts pašcieņas trūkums, neizmērojama alkātība, negodīgums, varas kāre, sociālais darvinisms.
- Neoliberālisms kā mūsdienu politikas un tajā skaitā mūsdienu etnopolitikas dzinējspēks nespēj izvairīties no stāvokļa, kad cilvēciskā eksistence ir tikai mantas un naudas dēļ. Tas rada idiotisku pašapmierinātību politikā: politiķi sevi slavē gan par labo savā darbībā, gan par slikto savā darbībā.

### **Populisma modernizācija**

Līdz visjaunākajiem laikiem populismam bija slikta reputācija jebkurā populistiskajā izpaušmē. Īpaši dzēlīgi agrāk vienmēr tika kritizēts populisms politikā, realizējot populistisku ideoloģiju. Arī tagad, XXI gadsimta otrā gadu desmita beigās, atskan pārmetumi par populismu politikā. Taču tagad populismu kritizē tie, kuri paši prot balstīties vienīgi uz populismu, un viņi populismu pārmet saviem oponentiem, kurus nevar citādākā veidā idejiski pārspēt un kuri mūsdienu sabiedrībā iegūst arvien lielāku uzticību un atbalstu. Tādējādi pārmetumi populismā faktiski ir bezspēcības rezultāts, zaudētāja apziņas rezultāts un stihiska velme saglabāt agrāko stāvokli. Protams, ka runa ir par Rietumu neoliberalisma politiku un politiķiem, kuri pārmet populismu jaunajām sociāli politiskajām partijām un kustībām, kuras pat atsevišķās valstīs ir ieguvušas politisko varu un nostūmušas malā neoliberalistisko politiku un ideoloģiju. Piemēram, Itālijā pie varas ir populistī, kā tagad saka ne tikai neoliberalisma politiķi. Lieta ir tā, ka populisma jēdziens ir ieguvis jaunu semantisko nozīmi. Jēdziens „populisms” vairs nav, rupji sakot, lamu vārds. Tagad vairs netiekamies ar vēsturiski tradicionālo politisko populismu, kad patiešām viegli uztveramās, sabiedrības plašām masām viegli saprotamās politiskās frāzes un ideoloģiskie lozungi bija visiem pieejami un tāpēc sabiedrības intelektuāli konstruktīvākajā daļā izraisīja smīnu, izsmieklu, politisko un ideoloģisko neuzticību. Agrāk pret populismu izturējās kā pret prastu demagoģiju un emocionāli primitīvu retoriku. Tagad ir pilnīgi citādāk. Tagad populisms tiek attiecināts uz tautas politisko darbību, tautas politiskajām vajadzībām un politiskajiem ideāliem. Tagad populisms ir tautas (lat.*populus* – tauta) politiskais koncepts - politiskā taktika un politiskā stratēģija.

Neoliberālisma politiku naidu izraisa populisma politiskā koncepta būtība - populisma modernizācijas specifika. Šodienas populisma politikā un ideoloģijā neeksistē klasiskā politoloģiskā shēma – labējie un kreisie. Šodienas populisms vēršas pret eliti kopumā. Var teikt: sabiedrības perifērija („tauta”) vēršas pret centru – politisko eliti. Tātad pret neoliberalisma eliti kopumā, tajā nešķirojot ne labējos, ne kreisos. Šodienas populisms nesaskata nekādu atšķirību starp neoliberalisma labējiem un neoliberalisma kreisajiem. Principā tas ir pamatoti. Visjaunākajā laikā neoliberalisma eliti veido t.s. jaunburžuāzija (finansu ekonomikas afēristi un viņu apkalpojošais personāls) bez konsekvantas politiski idejiskās stājas, kad dzīves intereses nosaka vienīgi alkātība un varaskāre. Tagad politiskajā elitē iekļūst cilvēki no ielas. Elite ir pilnīgi atrauta no sabiedrības (tautas). Elite ir radījusi savu noslēgtu pasauli, kurā valda dubultie standarti, politikorektuma melīgums, neoliberalisma ekonomiskās viltības, sociālā darvinisma antihumānās tēzes. Politiskās elites atsevišķi barveži pat nekaunas t.s. vienkāršo tautu nosaukt par nožēlojamiem radījumiem („*deplorables*” – Klintone). Mūsdienās (no XX gs. 70.gadiem) Rietumos ir izveidojusies absurda situācija. Kultūru iznīcina nevis t.s. masu cilvēki ar savu masu kultūras industriju, bet kultūru iznīcina elite ar postmodernisma un neoliberalisma nāvējošajiem ieročiem.

### **Esenciālisms**

Etnoloģijā lieto jēdzienu „esenciālisms”. Tas ir atvasinājums no svešvārda „essence” (lat. *essentia* – būtība). Etnoloģijā par esenciālismu sauc zinātniski metodoloģisko pieeju, kad tautas raksturojumā akcentē tās pirmatnējo izcelsmi un pirmatnējās izcelsmes iedibinātā antropoloģiskā veidola saglabāšanos, tā teikt, uz mūžīgiem laikiem. Esenciālismā pret tautu izturas kā pret sensenu fenomenu, kas ir saglabājis sākotnējo etnisko identitāti un šī sākotnējā etniskā identitāte ir attiecīgās tautas organiska un nemainīga pazīme. Esenciālisma piekritēju analītiskā valda uzskats, ka etniskā piederība cilvēkos ir nostiprināta gēnos un eksistē asinsradniecība. Esenciālisma piekritējs bija Ļevs Gumilevs. Viņa pieeju dēvē par biosociālo virzienu. Esenciālisms figurē zinātniskajā darbībā. Taču figurē arī sadzīvē; proti, masu sabiedrības priekšstats par tautas izcelsmi un tautas identitāti. Esenciālisms ir nacionālisma ideoloģijas būtisks komponents. Visbiežāk – reakcionāra, šovinstiska nacionālisma komponents.

### **Mentālā epidēmija**

Vai vārdi „mentālā epidēmija” ir manierīgi laikmetīga metafora jeb „mentālā epidēmija” tomēr savā ziņā ir insaits (pēkšņa problēmas aptveršana) ar noteiktu analītisko perspektīvu? Vai tagadnes sabiedrību ir pārņēmusi epidēmija – plaša infekcijas slimības izplatīšanās, kas ievērojami pārsniedz parasto attiecīgās infekcijas slimības izplatību dotajā vidē? Vai infekcijas slimībai ir psihisks (mentāls) raksturs? Vai infekcijas slimībai ir tāds raksturs, kas attiecas uz psihi, apziņu un kas saistīts ar domāšanu, prātu, uztveri, īstenības interpretāciju? Vai mentālā epidēmija ir „smadzeņu vīruss” jeb arī tā ir tikai manierīgi laikmetīga metafora? Vai „smadzeņu vīruss” ir kādas sociālo vīrusu industrijas produkts? Vai ir tāds spēks un tāda institūcija, kas mūsdienās funkcionē kā sociālo vīrusu industrija? Vai šī sociālo vīrusu industrija ir tas spēks un tā institūcija, kura tautām un to stratiem atņem vēstures subjekta apziņu un gribu? Vai joprojām aktuāla ir sensenā norma, ka vēstures subjekts ir tikai tad, ja tas ir neatkarīgi domājošs un patstāvīgi funkcionējošs fenomens? Vai arī tagad drīkstam uzskatīt, ka vēstures subjekts (tauta un tās strati) ir tikai tad, ja tam ir apziņa un griba? Un pēdējais jautājums: „Vai tik tikko uzdotie jautājumi ir retoriski jautājumi jeb tie ir vienpusīgi pārspīlēti jautājumi?”.

## Antropoloģiskā atribūtika

- Cilvēka (antropoloģiskā) atribūtika (būtiskākās, substancionālās īpašības, bez kurām cilvēks un cilvēciskums nav iespējams) ir ļoti daudzpusīga, jo ļoti dažādas ir domāšanas formas, zināšanu formas, instinktīvās kaislības, ekonomiskie motīvi, morāli tikumiskās normas. Cilvēka atribūtikā iekļaujas sociālās prakses daudzpusīgā un ne reti jocīgā pieredze. Piemēram, tāda jocīga pieredze kā gudru cilvēku neiederība un nepiemērotība savam laikam.
- Obligāti ir jāņem vērā tas, ka cilvēka domāšanai ir sociāla iedaba; indivīda domāšanas saturs vienmēr kaut kādā veidā atspoguļo kolektīvās domāšanas (citu indivīdu) saturu. Tā ir hipnotiska ilūzija: „Es domāju”, „Es uzskatu”. Tā ir konvencionāla gudrība, ka cilvēks ir organiski saistīts ar ārējo vidi. Domāšanas satura un formu sociālā nosacītība ir aksioma. To pašu var teikt par zināšanu radītāju tipoloģiju. Radošo personību īpašību tipoloģiskā kopība ir vispārzināma lieta.
- Antropoloģiskā atribūtika ir vienota ar realitātes sociālo konstruēšanu; respektīvi, ar to, kādā veidā cilvēks rada sociālo realitāti (ģenerē sociāli noderīgas idejas, konceptus, trendus) un kā šī cilvēka radītā sociālā realitāte atsaucas uz viņu pašu. Kultūra nelikvidē cilvēka fundamentālos instinktus (invarianto kodolu cilvēka mentalitātē): eksistences līdzekļu ieguve, paš aizsardzība, vairošanās. Kultūra nosaka šo fundamentālo instinktu realizācijas formas, kas savukārt ir saistīts ar antropoloģisko atribūtiķu. Ne velti katrā kultūras laikmetā mēdz būt savi morālie kritēriji, cilvēka kvalitātes kritēriji, prioritārie cilvēciskie tipi kā etalons visam sociumam. Kultūra ir sociālās evolūcijas rezultāts. Šī evolūcija nav iespējama bez antropoloģiskās atribūtikas vēsturiskajām izmaiņām.
- T.s. cilvēka tiesību filosofija, kura radās pēc II Pasaules kara, ir divdomīga parādība. Šajā filosofijā ir runa tikai par cilvēka tiesībām, taču cilvēkam nav izvirzītas nekādas antropoloģiskās kvalitatīvās prasības. Proti, nav runa par cilvēkam nepieciešamām pozitīvām īpašībām, kā arī nav runa par cilvēka atbildību, paškritiski vērtējot savu darbību un uzvedību. Tātad paškritiski vērtējot savas īpašības. Minētajā filosofijā vienīgā īpašība ir prasme neierobežot citu cilvēku tiesības un nepieciešamība atbildēt par citu cilvēku tiesību ierobežošanu. Pats par sevi ir saprotams, ka ar to ir par maz, ja vēlamies pret cilvēku un cilvēciskumu izturēties kā pret augstāko vērtību. Cilvēku tiesību filosofijas autoritāte irniecīga šīs vienpusības dēļ.

## Zināšanu mehānisms

- Zināšanu ieguves un izmantošanas mehānisms ir atkarīgs no cilvēku domāšanas. Kā zināms, cilvēku domāšana ir vēsturiski, psiholoģiski, bioloģiski, sociāli determinēta izpausme. Paskāls esot teicis, ka tas, kas ir patiess Pireneju vienā pusē, nav patiess Pireneju otrā pusē.
- Makss Šēlers atzina zināšanu socioloģijas (*Wissenssoziologie*) nepieciešamību. Sabiedrība nosaka ideju esamību. Taču sabiedrība nenosaka ideju saturu.
- Zināšanas palīdz sabiedrībā konstruēt realitāti, zināšanas sabiedrībā rada priekšstatu par realitāti; kādas ir sabiedrības zināšanas, tāda sabiedrībā ir realitātes uztvere un izpratne; ja sabiedrības zināšanas ir nepilnīgas un šķības, tad arī sabiedrības priekšstati par īstenības realitāti ir nepilnīgi un šķībi.

- Kriminālista zināšanas atšķiras no zagļa „zināšanām”. Tas, kas ir brīvība Tibetas mūkam, nav brīvība savas valstiskās suverenitātes necienītājiem.
- Zināšanu kvalitāte un kvantitāte sociumā veido noteiktu intelektuālo teritoriju, intelektuālo situāciju, intelektuālo fonu.
- Zināšanu līmenis atsaucas uz zinātniskuma rituāliem (atsaucēm, komentāriem, literatūras sarakstu, prolegomenām, t.i., skaidrojošiem ievadiem).

### **Frāzes**

- ✓ Nīčem interesēja cilvēka domāšana kā instruments cīņā par varu, eksistenciālo izdzīvošanu. Viņu interesēja sociālā nozīme tādām parādībām kā krāpšanās, ilūzija, pašapmāns.
- ✓ Sabiedrības sociālās grupas atšķirīgi pārvar savu intelektuālo un kognitīvo aprobežotību, morālo vaļību.
- ✓ Sabiedrībā subjektīvi (individuāli) risinājumi kļūst objektīvi (kolektīvi) fakti.
- ✓ Apziņa vienmēr ir intencionāla – uz kaut ko virzīta.
- ✓ Acīmredzot tiekamies ar demogrāfisko providenciālismu mūsdienu slavenajā demogrāfiskajā pārejā. Tikai nav zināms providences (dotās demogrāfiskās nolemtības augstākās gribas, augstākā spēka) autors. Ne visai ieders klasika; proti, norāde uz Dieva gribu, Dieva spēku.
- ✓ Tumsonība vienmēr ir vēsturiski determinēta nelaime. Tumsonība nerodas bez vēsturiskā pamatojuma, tā teikt, tukšā vietā.
- ✓ Komunisms nav tikai marksistisks komunisms. Komunisms kā cilvēces augstākais, cēlākais, ideālākais, humānākais, taisnīgākais, demokrātiskākais ideoloģiskais konglomerāts eksistē no senseniem laikiem kā sekulārs garīgais komplekss līdzās dažādiem mitoloģiskajiem un reliģiskajiem kompleksiem. Sergejs Kurginjans ir izvēlējies komunismu deklarēt kā augstāko esamības mērķi tikai tāpēc, ka tas arī ir augstākais sekulārais cilvēka un sociuma esamības mērķis cilvēces morālajos un intelektuālajos sapņos. Nav nekas skaistāks un psiholoģiski iedvesmojošāks izdomāts sekulārās domas vēsturē. Savukārt Markss ir vajadzīgs kā konkrēts empīriskais materiāls komunisma interpretācijā. Šajā ziņā Marksa mantojums ir visgrandiozākais mantojums cilvēces vēsturē.
- ✓ Sirdsapziņas reliģija ir eksistējusi vienmēr. Vienīgi mainījās tās eksistēšanas dislokācija, atrodoties sociuma morāli tikumiskā segmenta centrā vai nomalē.
- ✓ Utopija vienmēr ir transcendentāla attieksme pret īstenību, vēloties izmainīt dzīves kārtību. Savukārt ideoloģija (ja vien tā nav utopiska) parasti vēlas saglabāt pastāvošo dzīves kārtību.

### **Vidusšķira**

Attieksmē pret tā saucamo vidusšķiru nevalda izpratnes stabilitāte. Nav vienprātības par vidusšķiras subjektu; respektīvi, nav vienprātības, kādas sociālās grupas ietilpst vidusšķirā. Vienprātība ir tikai par diviem momentiem. Pirmkārt, vidusšķiras galvenais kritērijs ir materiālais līmenis. Vidusšķira materiālajā ziņā ir kaut kas pa vidu starp bagātiem un nabadzīgiem cilvēkiem. Taču vienprātība neeksistē un, domājams, nekad neeksistēs jautājumā par robežu, kad sākas bagātība un kad sākas nabadzība. Citiem vārdiem sakot, nav skaidrs, cik bagātam vai nabadzīgam

ir jābūt cilvēkam, lai viņu ieskaitītu vidusšķirā. Otrkārt, vienprātīgi tiek atzīts, ka fenomens „vidusšķira” ir XX gadsimta fenomens. Iepriekšējos gadsimtos nebija diskurss par sociālo stratu vidusšķiru. Tādējādi pret vidusšķiru var izturēties kā pret zināmu sociālo panākumu sociālā taisnīguma jomā. XX gadsimtā sociālais taisnīgums guva morālo panākumu, ģenerējot vidusšķiru, kura ir materiāli normāli nodrošināta un nav nabadzīga. Tiesa, nav arī bagāta. Saprostams, vidusšķiras koncepts ideoloģiski kalpo valdošajai šķirai buržuāzijai, demonstrējot tās rūpes par sabiedrību un radot apstākļus sabiedrības zināmai daļai dzīvot materiāli nodrošināti. Minēšu vienu no vidusšķiras „kompozīcijas” variantiem, kas sastāv no trim slāņiem: 1) sīkburžuāzijas (nelielu ģimenes uzņēmumu īpašniekiem), 2) speciālisti ar profesionālo zināšanu monopolu (eksperti, zinātnieki, ārsti u.c.), 3) „karjeristi” – algoti menedžeri, klerki, inženieri u.c., kuru galvenais resurss ir augstākā izglītība. Noslēgumā nākas minēt par vidusšķiras izzušanu. Tā ir jauna tēma XX gadsimta beigās. Ņemot vērā sociālās netaisnības palielināšanos, sociums veidojas no diviem slāņiem – bagātajiem un nabadzīgajiem. Vidusšķira izzūd. Tās viena daļa pievienojas nabadzīgajiem, bet otra daļa pievienojas bagātajiem, kam ceļu pavēra finansu kapitālisms Rietumos un negodīgā „prihvatizācija” bijušajās sociālisma zemēs. Sociālās nevienlīdzības statistika liecina par plaisas strauju palielināšanos starp bagātajiem un nabadzīgajiem.

### Modernā karalauka grimases

- ❖ Cilvēces līdzšinējā nesaskaņa, konfliktu, agresijas, intervences, okupācijas, bruņota uzbrukuma, karadarbības vēsturiskajā hronikā modernākais karalauks ir kognitīvais karalauks. Karu šajā karalaukā modīgi dēvē par hibrīdkaru. Hibrīdkaram ir sava poētika un sava stilistika. Kā tas pienākas jebkurai poētikai un jebkurai stilistikai, hibrīdkara poētika un stilistika nepazīst nekādus radošos ierobežojumus – inovatīvos risinājumus.
- ❖ Kognitīvais karalauks ir cilvēka apziņa. Turklāt cilvēka apziņa ir gan subjekts, gan objekts. Cilvēka apziņa (subjekts) dara visu iespējamo, lai ietekmētu cita cilvēka (objekta) apziņu. Savukārt cits cilvēks par kara objektu pārvērš to cilvēku, kurš cenšas viņu ietekmēt. Proti, vietām mainās subjekts un objekts. Gan uzbrukuma, gan aizsardzības līdzekļi ir vieni un tie paši. Tāpēc hibrīdkarā nepastāv robeža starp karu un mieru. Tāpat nav skaidri kritēriji uzvarai un sakāvei.
- ❖ Cilvēka apziņa ir divu komponentu summa = prāts + sirds. Kognitīvajā karalaikā tāpēc ir divas frontes līnijas – 1) informācijas līnija prātam (mediji, sociālie tīkli internetā) un 2) psiholoģiskā līnija sirdij (poētiskie un stilistiskie līdzekļi).
- ❖ Tā kā karalauks ir cilvēka apziņa tiek izmantoti poētiski un stilistiski līdzekļi, kuri visefektīvāk iedarbojas uz cilvēka prātu un sirdi. Tiek izmantoti tēli, simboli, metaforas. Hibrīdkara fani lieliski izprot pareizas metodes nepieciešamību. Metode, kura balstās uz stingri definētiem jēdzieniem, hibrīdkarā neder. Hibrīdkarā ir vajadzīga metode, kuras izraisītais intelektuālisms un emocionalitāte balstās nevis uz precīzi norobežotiem jēdzieniem, bet gan balstās uz īpašiem tēliem, populāriem simboliem, analītiskām metaforām. Noder pat kulturoloģiski spožas himeras – nerealizējamas fantāzijas. Perspektīvi ir līdzekļi, kuri uzkurina kognitīvo disonansi – apziņas haosu.
- ❖ Modernajā karalaukā dominē tādi spēka veidi kā garīgā kultūra (māksla un literatūra), filosofija, zinātne, reliģija, ideoloģija.
- ❖ Hibrīdkara mērķis ir uzspiest savu izpratni par procesiem un tendencēm, taisnīguma ideālu sagraušana un vēstures kropļošana. Mērķis ir cilvēka refleksīvā vadīšana; tātad iespēšanās cilvēka pašizziņā, viņa pārdzīvojumu, sajūtu un pārdomu uztveršanā un apcerēšanā, to visu

novirzot vēlamajā saturiskajā virzienā. Hibrīdkara mērķis tāpat ir cilvēka loģiskās domāšanas atslēgšana, kā arī informācijas adekvātas interpretācijas spējas degradēšana.

- ❖ Hibrīdkara specifiska metode ir filtru uzstādīšana, lai attiecīgo sociumu nepiesārņotu nevēlama ārējā informācija.
- ❖ Hibrīdkarā vislielākos zaudējumus cieš tautas ar tās inteliģences totālu valstisko infantilismu, nespējot organizēt ne kontruzbrukumu, ne uzstādīt filtrus savu ļaužu mentālajai aizsardzībai.